

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Britská společnost ve 30. letech 20. století

Lucie Mudráková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Britská společnost ve 30. letech 20. století

Lucie Mudráková

Vedoucí práce:

PhDr. Alice Tihelková, Ph.D.

Katedra anglického jazyka a literatury

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012 .....

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, paní doktorce Alici Tihelkové, za vstřícný přístup a podnětné rady a připomínky, které mi během psaní této práce poskytla.

OBSAH

SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK	7
ÚVOD.....	8
1 TŘICÁTÁ LÉTA A SITUACE VE VELKÉ BRITÁNII	15
1.1 Hospodářská krize.....	15
1.2 Národní vláda	17
1.3 Jarrow March.....	20
1.4 Abdikační krize 1936	22
1.5 Na konci 30. let.....	25
2 FENOMÉNY SPOJENÉ S BRITSKOU SPOLEČNOSTÍ 30. LET ...	28
2.1 Chudoba a nezaměstnanost	29
2.1.1 Nezaměstnanost a chudoba v číslech.....	30
2.1.2 Podmínky života v postižených oblastech	32
2.1.3 Means Test.....	34
2.2 Konzumerismus.....	36
2.2.1 Dostupné a levné bydlení	38
2.2.2 Rádio a BBC	39
2.2.3 Cinema	41
2.2.4 Éra dostupných automobilů	43
2.3 Úpadek aristokracie.....	45
2.3.1 Negativní vnímání aristokracie	48
3 BRITSKÁ SPOLEČNOST A EXTREMISMUS: PŘÍPAD BRITSKÉ UNIE FAŠISTŮ	52

3.1	Vznik BUF a její počáteční působení	53
3.2	Ideologie a program hnutí	55
3.3	Neúspěch BUF u britské veřejnosti	59
ZÁVĚR	.....	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	.....	65
RESUMÉ	.....	68
PŘÍLOHY	.....	69
Příloha č. 1	.....	70

SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK

BBC	Britská rozhlasová společnost <i>(British Broadcasting Corporation)</i>
BF	Britští fašisté <i>(British Fascists)</i>
BUF	Britská unie fašistů <i>(British Union of Fascists)</i>
FUBW	Fašistická unie britských dělníků <i>(Fascist Union of British Workers)</i>
IFL	Mezinárodní fašistická liga <i>(International Fascist League)</i>
PAC	Veřejná komise pro finanční podporu <i>(Public Assistance Committee)</i>

ÚVOD

Třicátá léta 20. století znamenala pro Velkou Británii dynamické období plné kontrastů. Viktoriánská éra nenávratně pominula a britská společnost čelila celé řadě tlaků, které měly na její podobu zásadní vliv.

V tomto období se britská společnost musela vyrovnávat s důsledky několika závažných událostí a procesů, kterými byly například Velká hospodářská krize doprovázena vysokou mírou nezaměstnanosti, vznik Národní vlády, která zavádí v nastalé ekonomické krizi nové sociální programy, či abdikace oblíbeného panovníka Edwarda VIII. Další nezanedbatelný vliv měl na britskou společnost růst nedemokratických režimů na evropském kontinentu, který v britské společnosti vyvolával rozdílné postoje.

V kontextu těchto událostí však 30. léta v Británii znamenají také rozmach konzumního stylu života a masové zábavy. Na jedné straně jsou miliony obyvatel závislé na finanční podpoře státu, která jen stěží pokryje výdaje na základní potřeby jako potraviny, na straně druhé ale dochází ke zlepšení dostupnosti mnoha produktů, jmenovitě například právě potravin či tabáku, elektrických spotřebičů a automobilů. Zatímco pracující třída (*working class*) se vnitřně dělí na obyvatele, kteří si tyto produkty do jisté míry mohou dovolit, a ty, kteří v důsledku krize žijí v chudobě, střední třída (*middle class*) se vyznačuje silnou vnitřní jednotou a je hlavní společenskou skupinou, která na konzumním způsobu života nejvíce profituje.

Dynamiku změn tohoto období vystihuje ve svém sociologickém cestopise *English Journey* spisovatel J. B. Priestley. Ten na podzim roku 1933 podnikl cestu po Anglii, kde si všímal aspektů každodenního života v jejích jednotlivých částech. Během své cesty objevuje tři různé Anglie, tři různé styly života jejích obyvatel: tradiční, starou Anglii, zemi literatury a

historických děl, šlechticů a honů. Takovou Anglii, kterou při své návštěvě hledají cizinci. Druhou Anglií je dle něj ponurá, industriální Anglie, země továren a průmyslové špíny, země tvrdě pracujících a ve špatných podmínkách žijících obyvatel – Anglie 19. století. A nakonec nachází i třetí, tzv. „novou Anglii“. Tato Anglie se nachází na náhodných a nečekaných místech, je neurčitá a nemá jasné hranice. Více než s Británií a jejím vývojem je obecně spjata se současností, první polovinou 20. století. Priestley předpokládá, že její kolébkou je Amerika. Vyznačuje se hustou a složitou sítí dopravních cest, obrovskými biografy, tanečními sály a kavárnami, nádražími a továrnami, které svým vzhledem připomínají výstavní budovy, motorovými vozidly, rozhlasem, plovárnami, koktejlovými bary či turistikou (Priestley, 1997: 321-328). Anglie 30. let je zemí plnou kontrastů a ve jménu následování amerického způsobu života do jisté míry ztrácí svou jedinečnost a staletími udržované znaky a tradice.

Název mé práce je „Britská společnost ve 30. letech 20. století“. Období 30. let bylo pro Velkou Británii specifické. Země musela řešit neklidnou situaci v Irsku a problémy se objevovaly také v impériu. Roku 1931 vydává britská vláda Westminsterský statut, který definitivně potvrzuje suverenitu britských dominií. V roce 1935 vyšel dále Zákon o indické vládě, který navazoval na stejnojmenný zákon z roku 1919, a znamenal politické ústupky indickým nacionalistům bojujícím za nezávislost (Wasson, 2010: 305). Země se musí částečně zabývat také výbojnými politikami Japonska, Německa a Itálie, které ohrožují křehký mír nastolený po první světové válce. Nicméně i vnitřní situace Velké Británie se vyznačovala důležitými společenskými a politickými událostmi. V zemi poprvé v historii vzniká Národní vláda. Abdikace Edwarda VIII. představuje ohrožení pro reputaci britské monarchie. Na jedné straně jsou miliony obyvatel vystaveny dopadům hospodářské krize, na druhé straně se toto období vyznačuje

obratem ke konzumnímu způsobu života, americkým vlivem a větší dostupností spotřebního zboží pro stále větší počet obyvatel.

Z hlediska rozsahu tématu se ve své práci věnuji vybraným událostem vnitřního dění a vybraným společenským fenoménům, které v této zemi ve 30. letech probíhaly. Mezinárodní události a události v zemích impéria zde nejsou zmiňovány, nebo jen okrajově a především v souvislosti s jejich vlivem na britskou společnost.

Cílem mé práce je představit podobu britské společnosti 30. let 20. století a pokusit se skrze její vybrané charakteristické znaky a procesy, které probíhaly mezi jejími jednotlivými společenskými skupinami, vystihnout atmosféru života v této zemi za posledních deset let před druhou světovou válkou. Renomovaní historici popisují tato léta jako bouřlivá a rušná, jako výjimečné a zároveň nejisté období. Roy Hattersley hovoří o meziválečné éře jako o *Borrowed Time* (Vypůjčený čas). Martin Pugh svou knihu o britské společnosti tohoto období pojmenoval *We Danced All Night* (Tančili jsme celou noc). Ellis Wasson nazývá 30. léta „věkem nervozity“ (Wasson, 2010: 303) a kniha anglického spisovatele a editora Ronalda Blythea, která je věnována vybraným událostem meziválečných let, nese název *The Age of Illusion* (Věk iluzí). Otázka, kterou jsem si stanovila a na kterou se pokusím najít odpověď, zní: Byla 30. léta pro britskou společnost jen obdobím chaosu a problematických jevů, nebo můžeme najít také případy takových událostí a procesů, které mohou být chápány pozitivně? Dynamika a problematika posledních deseti let před válkou nabízí obecně spíše pesimistický pohled na průběh 30. let. V knihách, které jsem pro svou práci prostudovala a které se věnují obecně tomuto období, byly nejčastěji zmiňovanými termíny „nezaměstnanost“ a „ekonomická krize“. Nicméně i některé jevy, které v britské společnosti ve 30. letech probíhaly, mohou být jistě považovány za přínosné.

Jak už jsem zmínila výše, věnuji se ve své práci jen několika vybraným událostem a společenským fenoménům. Jsem si vědoma, že daný rozsah mé práce nedovoluje zmínit všechny jevy a události tohoto období. Mým cílem bylo vybrat takové události, které dobu 30. let odlišují od ostatních dekád, a stejně tak jsem postupovala při výběru charakteristických společenských fenoménů, které by měly britskou společnost tohoto období nejlépe vystihovat. Dále bych chtěla ještě zmínit, že ačkoli mluvím o obyvatelích Velké Británie jako o „britské společnosti“, uvědomuji si problematiku tohoto označení a skutečnost, že v rámci země existují čtyři národy a v jejich rámci ještě mnoho dalších kulturních celků. Rozhodla jsem se používat toto označení, protože se domnívám, že události 30. let sjednocovaly obyvatele ostrovů více, než tomu mohlo být v minulosti. Všechna rozhodnutí o vnitřním vývoji pocházela z Londýna jako centra země a nezaměstnanost byla fenoménem, který postihoval nejen části Anglie, ale také Skotsko, jih Walesu a sever Irska. V tomto svém tvrzení se opírám o názor historika Martina Pugh, který tvrdí, že v meziválečných letech, a hlavně pak ve 30. letech, dochází k tomu, že se země dělí v důsledku ekonomických problémů na sever a jih a klasický regionalismus ztrácí na svém významu. Na severu země a v oblastech jižního Walesu je tak špatná ekonomická situace v kontrastu s poměrně prosperujícími oblastmi na jihu Anglie a v oblasti Midlands (Pugh, 2009: 424). Situace v Irsku byla ve 30. letech stále problematická. V zemi je napětí mezi katolickým obyvatelstvem jižního Irska, které má od 20. let status britského dominia, a protestantskými obyvateli provincie Ulster na severu země, kteří vyjadřovali svou loajalitu Velké Británii. Protože je otázka Irska vyřešena až po druhé světové válce a ve 30. letech je tato země i přes snahy o stále větší nezávislost stále součástí impéria, není tato problematika stejně jako ostatní dění v impériu 30. let v mezích mého vytyčeného tématu, a proto se jí ve své práci nevěnuji.

Z hlediska povahy mé práce, která je analýzou vybraných událostí a jevů vymezeného historického období, byla zvolena kompilační metoda s využitím primárních zdrojů, kterými jsou sociologický cestopis *English Journey* (poprvé vydáno 1934) od spisovatele, literárního a sociálního kritika J. B. Priestleye, který v roce 1933 na své cestě po Anglii zaznamenal odlišnosti a specifika života v jejích jednotlivých částech, a sociologická sonda do každodenního života obyvatel nezaměstnaností postižených regionů *The Road to Wigan Pier* (poprvé vydáno 1937) od známého britského spisovatele, esejisty a novináře George Orwella.

Vedle výše zmíněných primárních zdrojů jsem se dále opírala především o díla známých britských historiků. Martin Pugh se v knize *We Danced All Night* (2009) zaměřuje na proměnu britské společnosti a její specifické znaky v meziválečných letech 20. století. Ellis Wasson ve své knize *Dějiny moderní Británie* (2010) popisuje klíčové momenty britských dějin od počátku 18. století po současnost. Dále jsem čerpala také ze známých monografií věnovaných britským dějinám od autorů A. J. P. Taylora a Paula Johnsona. Mimo výše zmíněné práce renomovaných historiků jsem pro svou práci dále využila informací i z děl několika známých literátů, jmenovitě z knihy *The Age of Illusion – England in the Twenties and Thirties* (2010) od spisovatele Ronalda Blythea, z knihy *The Thirties* (1967) od satirika Malcolma Muggeridge a také z monografie *Dějiny Anglie* (1998) od Andrého Mauroise. Přestože je nutné s informacemi z těchto pramenů pracovat s určitým akademickým odstupem, některé postřehy těchto autorů na život v Británii ve 30. letech 20. století byly pro mou práci přínosné. Vedle těchto klíčových zdrojů jsem se opírala také o články z britských časopisů. Internetové zdroje ve své práci využívám pouze jako doplňující zdroje informací. Z hlediska povahy mé práce a vybraného tématu jsem pracovala především s anglicky psanými prameny, nesmím zde ale opomenout zmínit články českého historika Martina

Kováře, který se v našem vědeckém prostředí věnuje mimo jiné také postavení fašistů v Británii.

Má práce je rozdělená na pět částí, jejíž první částí je tento úvod. Dále je práce rozčleněna do tří kapitol, ve kterých popisuji postupně obecně historicko-společenské pozadí země ve 30. letech, společenské fenomény spojené s jednotlivými společenskými třídami a podobu projevu extremismu na britských ostrovech v posledních deseti letech před druhou světovou válkou. V závěru, který tvoří poslední část mé práce, se poté pokusím odpovědět na mnou vytyčenou otázku a shrnout charakteristické znaky britské společnosti ve 30. letech 20. století.

První kapitola práce byla nazvána „Třicátá léta a situace ve Velké Británii“. Postupně zde popisuji nejvýznamnější události této dekády, které jsou důležité pro pochopení celkové společenské situace této doby. Jak již bylo řečeno, mezi tyto události patřila Velká hospodářská krize a její dopady, vznik Národní vlády, abdikace Edwarda VIII. a také *Jarrow March*, pochod nezaměstnaných dělníků ze severu Anglie do Londýna. V první kapitole tedy představuji tyto události a jejich výjimečnost v rámci tohoto období.

Druhá kapitola práce s názvem „Fenomény spojené s britskou společností 30. let“ je nejrozsáhlejší a hlavní částí práce a pojednává o podobě britské společnosti a charakteristických znacích jejích tříd. Jako první je zde představen fenomén chudoby a nezaměstnanosti, který měl největší dopad na britskou pracující třídu. Tento fenomén představoval velké překážky pro život představitelů této třídy, jak je ale také v rámci této problematiky vysvětleno, v některých regionech došlo i ke zlepšení materiálních podmínek pracujících a nejednalo se tak o celospolečenský jev. Dále je v této kapitole představena britská střední třída, která je v tomto období spjata nejvíce s rozmachem konzumního způsobu života. Postupně

tak v rámci této problematiky představuji vybrané projevy konzumerismu jako byl nárůst nákupu domů a automobilů, nárůst návštěvnosti biografů či obliby rozhlasového vysílání, s níž je spojena popularita rozhlasových přijímačů, které se ve 30. letech stávají součástí každé domácnosti a dotýkají se jako fenomén celé společnosti. Nakonec je v této kapitole zmíněna situace a postavení britské aristokracie, jejíž někteří představitelé projevovali neskryvané sympatie k diktátorským režimům na evropském kontinentu, což přispělo ke kritickému pohledu na tuto společenskou skupinu v dalších dekadách.

Třetí část práce nese název „Britská společnost a extremismus: Případ Britské unie fašistů“. Britská unie fašistů (BUF) byla velmi specifickým extremistickým hnutím. Kvůli celospolečenskému dopadu tohoto hnutí a skutečnosti, že ho můžeme považovat za specifický produkt 30. let v této zemi, jsem se rozhodla věnovat této problematice třetí, samostatnou kapitolu své práce a nezařadit ji do kapitoly druhé. Postupně se tak zaměřuji na vznik BUF a okolnosti, které s jejím vznikem byly spjaty a na její program a podobu. BUF byla velmi rozporuplným hnutím, které se vyznačovalo jak levicovými tak pravicovými znaky. Na závěr této kapitoly popíši okolnosti neúspěchu tohoto hnutí, protože neúspěch takového společenského fenoménu vypovídá důležité informace o povaze britské společnosti.

1 TŘICÁTÁ LÉTA A SITUACE VE VELKÉ BRITÁNII

Třicátá léta se ve Velké Británii obecně vyznačovala několika krizovými momenty v britské vládě, abdikací oblíbeného panovníka a pro britskou společnost netypickým protestem nezaměstnaných z řad pracující třídy. Je nutné mít ale na paměti, že „(v) reálu se radikální protesty nikdy neprohloubily v třídní boj“ (Elton, 2000: 210). Revoluce v této době nebyla Britům příliš vlastní a kvůli nezaměstnanosti, která byla silně omezená do konkrétních regionů v zemi a postihovala většinou starší dělníky, se revoluční myšlenky šířily s obtížemi (Wasson, 2010: 297).

Zhruba do poloviny 30. let stálo v popředí dění na domácí scéně. Krach burzy na Wall Street v New Yorku a následná hospodářská krize, již zmíněná krize ve vládě a ekonomické a sociální problémy v zemi odvrátily pozornost od dění na evropském kontinentu a v impériu. Od poloviny 30. let lze ovšem tvrdit, že domácí a mezinárodní otázky spolu vyrovnaně soupeří a poslední roky 30. let jsou pak již ve znamení snahy reagovat na události v Evropě a odvrátit blížící se válku.

V následujících podkapitolách bych chtěla představit výběr klíčových domácích událostí, které byly pro 30. léta určující a charakteristické. Kvůli rozsahu problému zde nebudu zmiňovat zahraniční události¹, kromě poslední podkapitoly, v níž bych chtěla zmínit situaci před druhou světovou válkou, která měla na obyvatele ostrovů přímý dopad.

1.1 Hospodářská krize

Krach na burze v New Yorku nebyl počátečním bodem ekonomických těžkostí ve Velké Británii. Krizi v letech 1931-1932 lze považovat jen za

---

¹ Těmito zahraničními událostmi byly především situace v Indii, pokračující rozpory s Irskem, ustanovení Westminsterského statutu roku 1931, otázky spojené s invazí do Mandžuska (1931-2) a Habeše (1935-6) a občanskou válkou ve Španělsku, která vypukla v roce 1936 (srov. Taylor, 1992; Morgan, 1999 a Wasson, 2010).

nejhlubší bod propadu, který provázal celou meziválečnou éru (Johnson, 2003: 294). Bezprostřední následky byly cítit především na kontinentu než v Británii a ta byla plně krizí zasažena v důsledku partnerství britského exportu s americkým trhem (Wasson, 2010: 299).

Británie byla nicméně zasažena krizí těžce. Přispěly k tomu ale i další faktory. Jak uvádí Morgan, v zemi přetrvávaly praktiky nízkých investic a přezaměstnanosti, k čemuž podle něj přispívaly udržované tradice, které po desítky let upřednostňovaly humanitní vědy a „gentlemanské ctnosti“ před obchodním vzděláním a podnikatelskými dovednostmi. Průmyslová struktura země se tak byla zbytečně orientována na upadající tradiční odvětví, jako uhlí, ocel, textil a stavbu lodí (Morgan, 1999: 476). Téměř polovina všech dělníků pracujících se železem a ocelí a dvě třetiny bývalých zaměstnanců loděnic byly v roce 1932 bez práce. V některých částech jižního Walesu neměli v roce 1935 práci téměř tři ze čtyř horníků. Nejchudší částí Spojeného království se stal Ulster, který se příliš spoléhal na textilní průmysl a loděnice (Wasson, 2010: 295).

Na krizi ve Velké Británii lze pohlížet jako na ojediněle nevyvážený fenomén. I přesto, že ceny při dovozu katastrofálně spadly, ceny při vývozu, což se týkalo především vyráběného zboží, nikoli. Během méně než celého uplynulého roku 1930 se směnné relace o 20 % obrátily ve prospěch Británie. Britské hospodářství se následně v letech 1931-1935 poměrně velmi rychle vzkřísilo.² V tomto období dochází v Británii k upuštění od zlatého standardu libry, upuštění od svobodného obchodu a vyrovnání rozpočtu na základě přijetí odvážných úsporných opatření a nových daní. Tento vývoj se s obecně přijímaným obrazem deprimované meziválečné Británie ale příliš neshoduje. Přesto i Taylor tvrdí, že s ohledem na specifickou zmiňovanou krizi (viz výše) platy zůstaly stabilní a ve skutečnosti

---

² Vrcholem hospodářské krize ve Velké Británii měl být rok 1932 s téměř třemi miliony nezaměstnaných (Morgan, 1999: 476).

s pádem cen reálné mzdy vzrostly. Ti, co byli zaměstnaní (a bylo jich dle Taylora více než v roce 1924), byli bohatší víc než kdy předtím. Proto problém s nezaměstnaností, jakkoliv dle statistik hrozný a hrozivý pro ty, kteří byli takto zasaženi, zůstával podivně vzdálený většině společnosti, přičemž nesmí být opomenuto, že oblasti s masovou nezaměstnaností ležely daleko od Londýna, který byl politickým a společenským centrem (Taylor, 1992: 284-285).³

1.2 Národní vláda

V atmosféře ekonomické deprese nastaly problémy i v britské vládě. Období 30. let se dá považovat za období neúspěchu Labouristické strany, která si nedokázala ve volbách získat nutnou většinu pro celistvou a jednotnou vládu. Na přelomu let dvacátých a třicátých se ale situace ještě nezdála tolik vážná. Ze zákona připadly další volby na rok 1929, ve kterých utrpěli značné ztráty konzervativci, liberálové neproměnili svou stávající pozici a labouristé dosáhli nejlepších výsledků za dobu své existence. Získali 288 křesel, konzervativci 260. Celkově jim do většiny chybělo ale 48 hlasů, a pokud chtěli jako nová vláda přežít, potřebovali podporu ze strany liberálů. Premiérem se stal opět Ramsay MacDonald⁴ (Wasson, 2010: 299).

V důsledku vzrůstu nezaměstnaných musela tato nová vláda změnit pojištění v nezaměstnanosti na podporu v nezaměstnanosti, což ale velmi zatěžovalo státní rozpočet. Labouristické vládě se nedařilo odrazit důsledky hospodářské krize. Ze země navíc v obrovském množství unikalo zlato, což v roce 1931 způsobilo bezmála bankrot státu. I přestože jeho strana v parlamentu nakonec získala většinu, nabídl MacDonald králi demisi. Ten ho ale následně, pro mnohé překvapivě, pověřil sestavením koaličního

---

³ Daleko nižší nezaměstnanost byla na jihu Anglie a v Londýně jako hlavním městě (Wasson, 2010: 295).

⁴ Labouristé byli v čele s MacDonaldem u moci už v roce 1924.

kabinetu, ve kterém měli být labouristé v koalici s konzervativci (Taylor, 1992: 291-292).

Národní vláda byla tedy definitivně zformována na podzim 1931 a premiérem i přes podanou demisi zůstal MacDonald. Nová vláda, která byla převážně složena z konzervativců, pak mohla uskutečnit reformy, proti kterým právě labouristé ostře vystupovali, a které byly příčinou rozpadu jejich vlády. Pod vedením nové vlády tak například vzrostly daně, klesly dávky v nezaměstnanosti a o část svého platu přišli také státní zaměstnanci.

Nová vláda podnikala další kroky. Jak uvádí ve své knize o 30. letech ve Velké Británii známý satirik Malcolm Muggeridge, „(s) velkým potěšením jsem v *The Thirties* popsal, jak MacDonald vytvořil svou národní vládu pro záchranu libry, načež jí bylo stejně povoleno sklouznout ze zlatého standardu“ (Muggeridge, 1967: 19).⁵ I když se tento výrok může zdát ironický, národní vláda byla vytvořena, jak političtí lídři opakovaně tvrdili, na určité období a pro specifický cíl, jímž byla snaha vyrovnat rozpočet a zachránit libru (Taylor, 1992: 321). Vláda si předsevzala cíl, který se jí nepodařilo dodržet. Rozpočet nakonec vyrovnán byl, ale libra zachráněna nebyla. Přestává tak být kryta zlatem a za zlato směnitelná.

Po zrušení zlatého standardu došlo i ke zrušení volného obchodu. V roce 1932 byla britskými státníky svolána do Ottawy konference dominií, která tam měla uzavřít se svou mateřskou zemí hospodářské smlouvy. Dominia ale nebyla ochotna takto Velké Británii pomoci a ta byla nucena zavést ochranná cla, která jí ale nakonec pomohla získat zpět její trhy (tamtéž: 333). Jak shrnuje Morgan, „(r)oku 1932 bylo v Ottawě pohřbeno století volného obchodu, když byl slavnostně zahájen nový systém tarifů a

---

⁵ „With a great joy I described in *The Thirties* how MacDonald formed his National Government to “save the Pound”, which then was permitted to slither off the gold-standard.“

imperiálních výhod, který platil až do sedmdesátých let.“ (Morgan, 1999: 478).

K negativnímu vnímání činnosti labouristů ve 30. letech pak přispívá svým tvrzením Johnson. Jejich největší porážkou dle něj nebylo vítězství převážně konzervativní koaliční národní vlády v roce 1931, ale že včas nerozpoznali nutnost zbavit Británii zlatého standardu (Johnson, 2003: 307).

Krach burzy v říjnu 1929 v New Yorku a následky v podobě permanentního poklesu obchodu a zaměstnanosti by ale zřejmě nemohla svými zásahy napravit žádná zvolená vláda. Souhlas obyvatel s činností národní vlády byl pak stvrzen ve volbách roku 1935, kde vyjádřili svou podporu převážně konzervativní sestavě vlády. Na postu premiéra vystřídal MacDonalda konzervativec Stanley Baldwin. Posledním premiérem národní vlády byl konzervativec Neville Chamberlain, který vystřídal Baldwina v roce 1937. I když je spojován především s negativně vnímanou politikou *appeasementu* vůči Německu, byl to také on, kdo se, ještě než se stal premiérem, zasloužil o pozitivní pohled na činnost národní vlády.⁶ Je mu připisováno například to, že dovedl v první polovině 30. let hospodářství k částečnému oživení, a to skrze četné investice do bydlení a zboží dlouhodobé spotřeby, což mělo přinést blahobyt průmyslovým oblastem East Midlands a jihu Anglie (Morgan, 1999: 477).

Národní vláda byla svou podobou unikátní a neměla do té doby ve Velké Británii obdoby. Kabinet se sestával jen z deseti členů – čtyř konzervativců, dvou labouristů a dvou liberálů. Podobnou strukturou se vyznačovaly vlády, které vznikaly v období světových válek, nicméně tyto

---

⁶ Chamberlainovi jsou připisovány některé úspěšné kroky pro zlepšení podmínek společnosti ve 30. letech, před jmenováním premiérem v roce 1937 působil jako ministr financí, či ministr zdravotnictví (více například Morgan, 1999 nebo Wasson, 2010).

vlády bývají označovány jako koaliční. Národní vláda vznikla za účelem řešit konkrétní problém, jímž bylo ohrožení fungování ekonomiky země.

1.3 Jarrow March

Jak už jsem uvedla na začátku této kapitoly, i přes komplikovanou společenskou situaci 30. let, která byla způsobena z části hospodářskou krizí, nebyla britské společnosti vlastní revoluce či jiný výrazný protest obyvatel (Elton, 2000: 210). Přesto se nezaměstnaní a ti nejvíce postižení krizí snažili poukázat na svou zoufalou situaci a takovým případem byl *Jarrow March*, protestní pochod bývalých dělníků loděnice ve městě Jarrow do Londýna.

Pochod z Jarrow do Londýna podporuje všeobecný pohled na tuto dobu, jako na období strádání, chudoby a snah obyvatel upozornit na špatné životní podmínky v postižených regionech. V říjnu 1936 se skupina, která čítala 200 mužů ze severovýchodního města Jarrow, vydala na pochod do 300 mil vzdáleného Londýna. Jejich cílem bylo upozornit parlament a jih země na těžké životní podmínky v regionu s mnoha potížemi a téměř 70 % nezaměstnaností (Collete, 2011).

Národní hladové pochody byly ve 30. letech v Británii pravidelným jevem. V roce 1931 se ale pochod o velikosti 2500 lidí z oblasti Midlands dostal jen na úroveň Hyde Parku, kde byl zadržen policejním sborem s obušky. Jejich petice se až do parlamentu nedostala. O tři roky později se uskutečnila ještě větší demonstrace, která získala podporu ze všech koutů Anglie. Ta podnikla svou poklidnou cestu až do Whitehallu, kde se ale Ramsay MacDonald, vůdce národní vlády, odmítl setkat s jejími hlavními představiteli. Pochod z Jarrow, neboli křížová výprava z Jarrow (*Jarrow Crusade*), jak je tento pochod také nazýván, měl však odlišný charakter (Hattersley, 2007: 174).

Jarrow byla původně hornická vesnice. V roce 1852 zde byla otevřena Palmerova loděnice (*Palmer's Shipyards*) a tato „odpudivá“ vesnice se dále proměňovala v jedno z nejstrašnějších průmyslových pekél 19. století (Blythe, 2010: 162). Když na začátku 30. let zasáhl Jarrow pokles v hospodářství, loděnice byly zlikvidovány. V zemi existovala spousta průmyslových oblastí, které byly těžce postiženy nezaměstnaností, žádnou ale nesužovala výjimečná izolace tohoto města.

Původní nápad pro uspořádání pochodu pocházel od člena rady města Jarrow Davida Rileye. To bylo v létě 1936. Následně bylo vybráno 200 mužů z mnoha stovek těch, kteří se dobrovolně přihlásili k účasti na této události, a tito muži se 5. října vydali na pochod do Londýna. Jejich cílem bylo dorazit do hlavního města právě v době, kdy měl nový král Edward VIII. otevírat parlament. Ten byl znám svými sympatiemi vůči nezaměstnaným (tamtéž: 165-166).

Významnou postavou této události byla Ellen Wilkinsonová, která se v roce 1935 stala poslankyní za město Jarrow. Rozhodla se podpořit pochodující tým, že půjde část cesty s nimi. Cílem tohoto jejího rozhodnutí bylo také získat pochodujícím publicitu. Pochodující přepravovali v dubové bedně ozdobené zlatým písmem petici, kterou podepsalo na 11 000 tisíc obyvatel Jarrow. Další podpisy pak byly sesbírány cestou. Pochodující přespávali během svého pochodu na různých místech, od náhodných možností přespát v pokojích chudobinců, až po více přátelské úřední byty a městy zřízená přespání s pohoštěním (Collete, 2011).

Nakonec pochodující úspěšně dosáhli Londýna. Navzdory značným sympatiím veřejnosti měla ale tato křížová výprava jen malý význam. Ellen Wilkinsonová se od pochodu odtrhla, aby promluvila na zasedání Dělnické strany. Nepodařilo se jí však získat pro svou věc speciální pozornost. Samotní účastníci pochodu byli obecně dobře přijati a byli po svém

příchodu do Londýna podpořeni svými sympatizanty. Přesto měla jejich demonstrace 1. listopadu v Hyde Parku málo účastníků, hlavně v porovnání se sousedícím komunistickým setkáním, které tak zabránilo, aby počet demonstrujících za věc mužů z Jarrow vzrostl (tamtéž).

Situace v Jarrow se dále výrazně nelepšila. V roce 1938 tam byla založena dílna na rozebírání starých lodí a strojařské závody. V roce 1939 pak začala fungovat jako ocelárna společnost Consett Iron. Deprese však v oblastech jako Jarrow pokračovala až do vypuknutí druhé světové války, kdy tyto oblasti začaly prosperovat v důsledku nové potřeby zbrojení v zemi.

I přestože pochod z Jarrow nepřinesl prakticky žádné řešení pro zlepšení životních podmínek dělníků v tomto industriálním městě, je považován za významnou ukázkou solidarity a vyjádření podpory ostatních obyvatel země.

1.4 Abdikační krize 1936

Prestiž monarchie jako takové byla v této době v celém impériu poměrně vysoká. Zasloužil se o to král Jiří V. a jeho žena královna Marie, kteří byli oblíbeni pro svou neokázalost a smysl pro vlasteneckou povinnost. Po smrti Jiřího V.⁷ nastupuje na trůn jeho syn David, princ z Walesu, jako král Edward VIII. Jak uvádí popularizátor historie André Maurois, „Anglie byla šťastná, že v něm našla moderního, dynamického panovníka, který se od svého nástupu na trůn vždy vracel do Londýna letadlem a který nenavštěvoval jenom šlechtické zámky, ale i domy nezaměstnaných“ (Maurois, 1998: 433). Jeho otec ho ovšem nepovažoval za vhodného nástupce. Jako princ z Walesu byl znám svým bohatým společenským životem, zájmem o ženy a módu. Jeho přáním bylo udělat z britské

---

⁷ Jiří V. zemřel v lednu roku 1936 krátce po své stříbrném výročí (Wasson, 2010: 301).

monarchie „dobrodružnou“ instituci. V tomto svém přístupu se definitivně rozcházel se svým otcem, jenž byl považován za vzor přirozené čestnosti a konzervativního vystupování jak v úřadě, tak v soukromém životě (Taylor, 1992: 398).

Bessie Wallis Simpsonová, rozená Warfieldová, pocházela z Baltimoru. Nedostalo se jí příliš klasického vzdělání, oplývala ale velkou dávkou šarmu. Její druhý manžel, Ernest Simpson, byl lodní makléř, který strávil spoustu svého pracovního života právě ve Spojených státech. Sňatek tento pár uzavřel na matrice v Chelsea v roce 1928 a po líbáncích v Paříži se manželé usadili v Londýně (Blythe, 2010: 191). Wallis Simpsonová pak byla, i přes zákaz kvůli svému stavu rozvedené osoby, uvedena v roce 1931 ke dvoru. Dostala se tam na základě svých styků z americké ambasády (tamtéž: 191-192).

Navázání intimního vztahu s Wallis Simpsonovou způsobilo nepřekonatelné problémy v otázce Edwardova nástupnictví. Stejně jako jiní synové dominantních otců, i Edward nechal věci neřešené, dokud byl jeho otec naživu. Po jeho smrti chtěl ale Edward uplatnit svou vůli a s určitou netrpělivostí ve formálních postupech se chtěl oženit s Wallis Simpsonovou, jakmile by se opět rozvedla (Taylor, 1992: 399).

Problém nebyl v tom, že se chtěl král oženit s cizinkou, ale veřejnost a vláda se bránily myšlence, že by se oženil s dvakrát rozvedenou ženou. Král si tyto potíže sám uvědomoval a navrhoval dokonce tzv. nerovné (morganatické) manželství. Ale ani toto opatření nepřipouštěl žádný anglický zákon a s přijetím takového nového zákona zase nesouhlasila jak britská vláda, tak vlády dominií (Blythe, 2010: 200).

Důležitou roli v této záležitosti sehrála média. Britské vládě se nejdříve dařilo udržovat britský tisk v mezích a cenzurovat zprávy o králi a jeho milence. Problém byl ale s americkým tiskem, který se o situaci krále a

Wallis Simpsonové zajímal. Britské rodiny, které měly příbuzné ve Spojených státech, dostávaly informace o králově situaci z druhé ruky, přestože britské noviny zprávy o králově bohatém společenském životě zamlčovaly (Hattersley, 2007: 99).

Nakonec ale padla všechna cenzurní opatření a britský tisk se k této aféře mohl vyjadřovat. Sám král se rozhodl, že promluví k národu a jako obyčejný muž bude prosit o obyčejnou věc, a to oženit se ženou, kterou miluje (Blythe, 2010: 203). Po tomto svém rozhodnutí se ihned následující den ocitl uvězněný v rodinném novogotickém letohrádku ve Windsoru v obležení fotografů a reportérů. Zatímco noviny jako *The Times* a *Telegraph* odrážely svým postojem oficiální stanovisko, ke královu nadšení to byly ne zrovna vhodné týdeníky, jako *New Statesman* a *Tablet*, které vyjádřily podporu možného manželství. Jakmile se tyto zprávy dostaly k obrovskému davu před palácem, který zpíval národní hymnu a další národní písně, objevila se znovu naděje. V tomto opojném okamžiku se zdála bitva bezmála vyhraná. Avšak odpoledne, kdy premiér Baldwin přednesl v parlamentu za sebe a vládu zamítavé vyjádření ke králově věci, bylo jasné, že je vše ztraceno (tamtéž: 203-204).

Vynucenou abdikaci Edwarda VIII. mnozí považovali za vážnou hrozbu pro monarchii, hlavně také z toho důvodu, že na jeho místo měl nastoupit jeho mladší bratr, který nebyl považován za nejvhodnějšího kandidáta. Budoucí král Jiří VI. koktal, měl záchvaty nekontrolované zuřivosti a jeho inteligence byla považována za přinejlepším průměrnou. Nakonec ale k žádné krizi nedošlo a Jiří VI. byl považován za vzorového krále (Wasson, 2010: 301).

Pár byl tedy oddán v roce 1937 (Edward se vzdal trůnu v roce 1936) a během následujících dvou let se zdržoval převážně ve Francii. Při návštěvě Německa v roce 1937 se uskutečnila známá kontroverzní

schůzka manželského páru s Adolfem Hitlerem. Po vypuknutí druhé světové války byl Edward, nyní titulován vévoda z Windsoru, jmenován guvernérem Baham a setrval na tomto postu až do skončení války, kdy se on a jeho choť vrátili do Francie. Po zbytek svého života žil Edward mimo Anglii, kromě krátkých návštěv, které byly spojeny s pohřby královských rodinných příslušníků. Zemřel v roce 1972 na rakovinu hrtanu a až do jeho smrti panovala mezi ním a zbytkem královské rodiny zahořklost.⁸

1.5 Na konci 30. let

Už zhruba od poloviny 30. let, kdy vypukla ve Španělsku občanská válka a sílily nedemokratické režimy v Německu a Itálii, musely o pozornost vlády soupeřit domácí události s událostmi na evropském kontinentu. Plně v zájmu britské vlády byly pak tyto zahraniční události zhruba poslední tři roky 30. let. Právě taková proměna bývá spjata s rezignací premiéra Baldwina, nástupem Nevilla Chamberlaina k moci a politikou *appeasementu* (někdy též uváděna jako politika ústupků), která je obecně negativně vnímána jako nástroj, který umožnil Hitlerovi začít druhou světovou válku.

Nástup Nevilla Chamberlaina k moci proběhl v roce 1937. Jeho předchůdce Stanley Baldwin se vyznačoval pasivním smířlivým stylem, zatímco Chamberlain bývá popisován jako sebejistý člověk, který se snažil o aktivní a pozitivní přístup k fašistickým diktátorům. Přesto Chamberlainův nástup potvrdil „rostoucí evropské rozplození nijak se nevměšovat“ (Morgan, 1999: 483).

Takový postoj byl označován jako politika *appeasementu*. Zahraniční události sice tematicky pomalu převažovaly nad děním domácím, ale postoj Velké Británie byl velmi opatrný a nejistý. Průběh událostí a postoj Velké

---

⁸ BBC – BBC History. Historic Figures. Edward VIII. (1894-1972). http://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/edward_viii_king.shtml, 28. 3. 2012.

Británie vůči těmto událostem kriticky shrnuje Wasson: „(o)zbrojení Porýní v roce 1936 nechala Británie bez povšimnutí. Proti anšlusu Rakouska lehce protestovala a následně byla němým svědkem německého bombardování španělských měst“ (Wasson, 2010: 308).

Mezi politickými stranami panovaly přirozeně odlišné pohledy na to, jaký postoj vůči Hitlerovi a jeho spojenectví s fašistickou Itálií zaujmout. Tato nejednost mohla samozřejmě také přispívat k nerozhodnému postoji vůči již zmíněným událostem. Rozdíly přehledně shrnuje Johnson. Pravice neměla proti Hitlerovi obecně žádné zvláštní výhrady, pokud zůstával za hranicemi své země. Zasahovat do vnitřních záležitostí pravicového režimu pokládala za nepřijatelné. Hitlerova agrese za hranicemi jeho státu se jim ale přičila. Levice byla v tomto postoji v protikladu s pravicí. Nesouhlasila s Hitlerovým režimem, ale upírat Německu právo na změnu nespravedlivého mírového urovnání nepovažovala za správné.⁹ Shodu pak tyto dva tábory našly v otázkách Židů, kde se pravici nelíbila Hitlerova perzekuce této bohaté a vlivné komunity, a Španělska, kde se levici nelíbila Hitlerova a Mussoliniho snaha zničit demokracii a socialismus (Johnson, 2003: 298-299).

Veřejnost nejprve politiku appeasementu podporovala. Britové byli vyhlídkami na válku zděšení a jen hrstka si plně uvědomovala zřůdnost nacistického režimu. (Wasson, 2010: 307). Nicméně situace se začala měnit s občanskou válkou ve Španělsku. Jak říká Morgan, „(n)ebyli to jen básníci jako Auden nebo prozaici jako George Orwell, ale i stovky britských dělnických dobrovolníků, kdo bojovali na straně interbrigád, a zamířili k ideám internacionalismu“ (Morgan, 1999: 483). I když se zdálo, že Mnichovskou dohodu ze září 1938 o postoupení československých Sudet Německu britská veřejnost podpořila, následná agrese a zabránění

---

⁹ Autor má zde na mysli tvrdé podmínky územního uspořádání dle bodů Versailleské mírové smlouvy z roku 1919, které znamenaly pro Německo značné územní ztráty.

Československa Německem vyvolalo v lidech rozhořčení a definitivně se postavili proti oficiální politice vlády. Vyhlášení války v roce 1939 pak veřejnost všeobecně podpořila (tamtéž: 484).

Zde bych ještě jen velmi stručně zmínila nový zbrojní program, který pomohl zlepšit podmínky některých průmyslových regionů zasažených krizí, například už výše zmíněné město Jarrow. Idea národní obrany se začala formovat zhruba v polovině 30. let, a i přes námitky ministerstva financí, které se obávalo nových finančních problémů, běžel již v roce 1937 nový plán vyzbrojování naplno (tamtéž: 483). Země tedy sice zastávala politiku ústupků, ale nechtěla zůstat vojensky nepřipravená.

I přes politiku *appeasementu* šla nakonec země do války s rozhodností a s všeobecnou podporou veřejnosti. Ačkoli byl odsuzovaný *appeasement* kolektivní politikou celé vlády a toto tvrzení lze dle Morgana doložit na kabinetních záznamech (tamtéž), padá vina především na premiéra Nevilla Chamberlaina, jehož obliba se u britské veřejnosti po Mnichovu velmi snížila. Smířlivější pohled však nabízí Wasson: „Chamberlain byl inteligentní a slušný politik, ale na konci třicátých let byl špatným mužem na špatném místě ve špatný čas“ (Wasson, 2010: 302).

2 FENOMÉNY SPOJENÉ S BRITSKOU SPOLEČNOSTÍ 30. LET

Následující kapitola je věnována vybraným společenským fenoménům, které byly pro období 30. let ve Velké Británii charakteristické, a které utvářely podobu britské společnosti stojící v tuto dobu tváří v tvář řadě dynamických změn. V první podkapitole bych chtěla přiblížit problematiku chudoby a nezaměstnanosti, která je s obdobím 30. let velmi spojována. Tento fenomén se dotýkal především britské pracující třídy (*working class*). Ve druhé podkapitole představím 30. léta jako dobu rozmachu konzumní spotřeby a masové zábavy, která byla spjata hlavně s britskou střední třídou (*middle class*) a částečně také s lépe postavenými představiteli třídy pracující. V tomto období přestává být spotřební zboží dostupné jen pro úzký okruh zámožných obyvatel a stává se tak součástí života i dalších společenských vrstev. V poslední podkapitole také stručně zmíním situaci britské aristokracie a její postavení v posledním desetiletí před druhou světovou válkou.

Jednoznačný pohled na podobu britské společnosti ve 30. letech pravděpodobně neexistuje. Do jisté míry byly odlišnosti mezi jednotlivými společenskými třídami zmírněny, například tím, jak už bylo řečeno výše, že se v důsledku rozmachu konzumního způsobu života začala na spotřebě podílet nejen střední třída, ale i lépe postavené rodiny z pracující třídy. Nelze ovšem tvrdit, že by rozdělení společnosti do jednotlivých tříd přestalo hrát v meziválečné Británii důležitou roli. Rozdíly mezi jednotlivými třídami se zachovaly a i přestože byl v nastalé ekonomické situaci očekáván společenský tlak a nepokoje, vyznačovala se britská společnost ve 30. letech poměrnou stabilitou (Pugh, 2009: 86-88).

Ačkoli je doba 30. let obecně prezentována negativně, kdy obyvatelé Velké Británie strádali, společnost s napětím sledovala vzestup nedemokratických režimů na evropském kontinentu a vláda země zažívala

období nestability a krizí, existovaly ve společnosti nejen negativní, ale také některé pozitivní jevy.

2.1 Chudoba a nezaměstnanost

Jak už bylo zmíněno v předešlé kapitole, nelze vnímat nezaměstnanost jako fenomén, který postihoval celou zemi. Jižní části Anglie a oblast Londýna byly nezaměstnaností postiženy daleko méně než tzv. „vnější Británie“¹⁰ (Crafts, 1987: 422). Mezi nejpostiženější oblasti této vnější Británie patřil jižní Wales, hrabství Durham, oblast Tyneside, hrabství Cumberland a Skotsko, kde platy pracujících nebyly před vypuknutím krize a masové nezaměstnanosti dostačující pro zajištění základních lidských potřeb a následná dlouhodobá nezaměstnanost dosahovala nejvyšších hodnot (viz příloha č. 1). Všechny tyto oblasti byly označeny jako „speciální oblasti“ (*special areas*) a byly na základě Special Areas Act 1934¹¹ určeny jako přednostní oblasti zájmu této problematiky (Garside, 1990: 251-256).

Stejně jako postihovala dlouhodobá nezaměstnanost jen určité části země, které se orientovaly na tradiční těžký průmysl a na upadající odvětví jako textilnictví a stavbu lodí, postihovala nejvíce také jen určité skupiny obyvatel. U starších dělníků tak byl daleko větší předpoklad, že zůstanou déle nezaměstnaní a závislí na podpoře (Crafts, 1987: 422).

Chudoba a nezaměstnanost byly fenomény již 20. let, nicméně s hospodářskou krizí přichází nezaměstnanost dlouhodobá, která působila

---

¹⁰ Samozřejmě nelze tvrdit, že by v jižních částech Británie neexistovala chudoba, příkladem může být například tradičně chudinská čtvrť Londýna East End. Nicméně v kontextu hospodářské krize 30. let se pozornost zaměřovala především na již zmiňované nejpostiženější části.

¹¹ V rámci Special Areas Act 1934 byly připraveny projekty, které měly zlepšit situaci nezaměstnanosti v určených oblastech. Tento akt je sice považován jen za částečně úspěšný, protože investice do těchto oblastí nebyly dostačující a až znovuvybrojování zajistilo potřebný příliv peněz, nicméně omezené finanční prostředky byly také považovány za nástroj, který zabránil zbytečným ztrátám na životech. Zdroj: The National Archives. The Cabinet Papers 1918-1951. 1930s Depression and Unemployment. <http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/alevelstudies/1930-depression.htm>, 28. 3. 2012.

problémy nejen vládě, která neměla dostatek finančních prostředků pro vyplácení podpor v nezaměstnanosti a pojistek pro případy ztráty práce, ale také samotným dlouhodobě nezaměstnaným, kteří tak podléhali přísným kontrolám majetkových poměrů a většinou prakticky ztráceli nárok na adekvátní podporu. Ačkoli chudoba a nezaměstnanost mohou být prezentovány jako dva různé fenomény a i zaměstnaní často žili v bídných podmínkách, 30. léta jsou dobou, kdy se tyto dva jevy prolínají a nezaměstnanost a chudoba jsou nejvíce zmiňovány v souvislosti s krizí postiženými oblastmi.

I přestože je nutné přistupovat k fenoménu chudoby a nezaměstnanosti ve 30. letech jako k regionálnímu a strukturálnímu jevu, zůstala chudoba v této době významným celospolečenským problémem. Zatímco se podmínky života střední třídy a lépe placených dělníků s menšími rodinami zlepšily a lze tak na těchto společenských skupinách dokázat, že v porovnání s předešlými dekádami znamenala 30. léta i zlepšení životní úrovně, velkého počtu obyvatel se tato pozitivní změna netýkala (Glynn – Booth, 1996: 34-35).

2.1.1 Nezaměstnanost a chudoba v číslech

Při pohledu na statistiky z 30. let se nám potvrzují předešlá tvrzení, i když musí být samozřejmě přihlédnuto k omezeným možnostem tehdejšího získávání informací, kdy výsledek nemusel zahrnovat výlučně všechny cílové skupiny obyvatel. Největším problémem, jak už bylo výše řečeno, byla dlouhodobá nezaměstnanost. Čím déle zůstal žadatel bez práce, tím těžší pak pro něj bylo práci najít. Dlouhodobě nezaměstnaní byli považováni za nejrizikovější skupiny, protože měli nejmenší šance na znovuzískání práce. Často byl největší počet dlouhodobě nezaměstnaných právě v řadách starších dělníků, takže tyto dvě problémové skupiny splývaly v jednu.

Data získaná z tohoto období, která se týkají procentuálního zastoupení žadatelů (mužů) o práci, kteří byli nezaměstnaní více než 12 měsíců v období let 1929-1939 (tato skupina představovala nejdéle nezaměstnané v rámci zde využitých dat), nám říkají, že v září 1929 tvořili tito žadatelé 10,7 % všech žadatelů. V roce 1933 se tato hodnota zvedla na 25,6 %. Nejvyššího bodu pak bylo dosaženo v červnu roku 1937, kdy se tato hodnota vyšplhala na 27,5 % (Crafts, 1987: 420).¹² Můžeme tedy vidět, že počet těchto žadatelů se v letech 1929-1937 postupně zvyšoval. I přes zlepšení ekonomické situace v zemi, které mělo přijít po dosažení vrcholu krize zhruba v letech 1932-1933, zůstával počet těchto nezaměstnaných vysoký (tamtéž: 424). Opět musíme mít na paměti, že se tyto hodnoty týkaly žadatelů z výše zmíněných postižených částí země.

V důsledku velkého počtu dlouhodobě nezaměstnaných dělníků tak byly oběťmi nezaměstnanosti ve 30. letech také ženy a děti. Předpokládá se, že zhruba na 250 tisíc nezaměstnaných připadala odpovědnost za 170 tisíc žen a 270 tisíc dětí (Mitchell, 1985: 105). Celkový počet nezaměstnaných ve 30. letech byl proměnlivý, pohyboval se ale v řádech milionů. Situace žen a dětí tak dokresluje celkové dopady dlouhodobé nezaměstnanosti na život dělnických rodin.

Odhlédneme-li ale od statistik, které se týkají konkrétních postižených skupin obyvatel, a podíváme se na celou meziválečnou éru, dostaneme naopak poměrně pozitivní hodnocení tohoto období. Index životních nákladů například klesl v letech 1920-1938 o více než třetinu a ceny ve 30. letech klesaly rychleji než mzdy, které se v tomto důsledku naopak zvyšovaly. V letech 1914-1938 také klesly výdaje dělnických rodin z 60 % na 35 % a rozdíly v platech různě kvalifikovaných dělníků se zmenšily,

---

¹² Uvedený autor pracuje s daty z různých let uveřejněnými institucí Ministry of Labour Gazette a s daty závěrečné zprávy z let 1931-1932, která byla zveřejněna institucí Royal Commission on Unemployment Insurance.

příčemž ti hůře placení dělníci dostali přidáno (Wasson, 2010: 285). Jak vidíme, problematika nezaměstnanosti a chudoby se liší dle šíře kontextu, ve kterém tuto problematiku zkoumáme. Podmínky života dělníků a jejich rodin ale vypovídají o tom, že fenomén chudoby a nezaměstnanosti ve 30. letech nebyl nadnesený a je nutné k němu přistupovat jako k závažnému problému této doby.

2.1.2 Podmínky života v postižených oblastech

Jak už jsem uváděla výše, postižené oblasti patřily k tradičním centrům těžkého průmyslu. Častým zaměstnáním v těchto oblastech byla práce v dolech. Toto zaměstnání bylo fyzicky velmi náročné a nebylo dostatečně platově ohodnoceno. Horník tak musel vystačit s minimálními prostředky, které v případě, že měl rodinu, stačily jen na nejzákladnější potřeby, a tyto rodiny tak často žily v chudobě. O to více pak byly tyto chudé oblasti postiženy vysokou nezaměstnaností, protože příjem pro tyto domácnosti ještě poklesl.

Relevantním pramenem pro zkoumání podmínek života v tradičních těžbařských oblastech Velké Británie je sociologický cestopis *English Journey* anglického spisovatele, literárního a sociálního kritika J. B. Priestleye. Ten podnikl na podzim roku 1933 cestu po Anglii, kde si všímal každodenního života obyvatel a odlišností mezi jihem a severem této části Británie. Život na severu tak Priestley podrobně popisuje například při návštěvě východní části hrabství Durham, kde si všímá nejen celkově ponuré atmosféry jednotlivých vesnic a měst, ale také těžkého života horníků (Priestley, 1997: 266-284).

Život horníka byl kvůli povaze jeho práce, která byla nebezpečná a špinavá, oddělen a izolován od zbytku života v zemi, o to více ale držely komunity v těchto oblastech pospolu. Během pěti let mezi lety 1926-1931 bylo v uhelném průmyslu zabito více než 5000 lidí a více než 800 000

zraněno. Dle odhadů z roku 1932 byl při práci v těžebním sektoru zraněn jeden z pěti horníků (tamtéž: 272). Jak samotní horníci, tak jejich rodiny, měli neustále v podvědomí, že každý den práce může být posledním. Při práci v podzemí hrozila exploze kvůli úniku plynu či zavalení. Jak shrnul Priestley, „(k)aždý muž či chlapec, který jde do dolu, až příliš dobře ví, že riskuje jeden z několika příznačně hrozných způsobů smrti, od možnosti být usmažen po možnost uvěznění ve skále a pomalého udušení“ (tamtéž: 274).¹³

Dalším významným a historiky využívaným dokumentaristou každodenního života obyvatel v postižených oblastech byl britský novinář, esejist a spisovatel George Orwell, který ve své knize *The Road to Wigan Pier* líčí své zážitky z cesty po severních částech Anglie, Lancashiru a Yorkshiru. Při cestě po městech v těchto krajích si například detailně všímá podmínek bydlení dělnických rodin, které byly ve všech industriálních částech Británie prakticky stejné. Rodiny bydlely ve velmi stísněných podmínkách, domy v dělnických koloniích (či slumech) se sestávaly většinou z jednoho obývacího pokoje s kuchyňským sporákem, lepší domy pak měly ještě jednu místnost, která sloužila jako přípravná jídelna a umývárna nádobí. Tyto malé domy, které nebyly nijak udržované, tedy většinou obsahovaly jen jednu místnost, ve které několikačlenná rodina jedla i spala. Všechny tyto domy neměly navíc dostačující sanitární zařízení a zavedenou teplou vodu, což byl zvláště pro horníky vážný hygienický problém. Umývárny byly hromadné a umístěné jen na několika místech rozsáhlých slumů (Orwell, 1962: 45-51).

---

¹³ „Every man or boy who goes underground knows only too well that he risks one of several peculiarly horrible deaths, from being roasted to being imprisoned in the rock and slowly suffocated.“

Celá Velká Británie se ve 30. letech potýkala s nedostatkem bytů a přelidněním.¹⁴ Tento problém byl komplikovaný, protože dělnické rodiny často neměly finanční prostředky na nové bydlení a nezbývalo jim nic jiného, než bydlet ve výše zmíněných slumech. Pronajímatelé zchátralých domů přitom požadovali také poměrně vysoké nájemné. Nejextrémnějším případem pak byly kolonie obytných karavanů, ve kterých nebyla vůbec zavedena voda a které ve vlhkém a chladném anglickém podnebí byly jen stěží obyvatelné, přičemž plísně a velmi špatné hygienické podmínky byly zdroji různých nemocí (tamtéž: 54).

Orwell také poukazuje na výjimečnost chudoby a nezaměstnanosti 30. let. Velký počet dělníků, kteří měli ve 30. letech v těchto oblastech zaměstnání, si stáli z finančního hlediska stejně jako nezaměstnaní, protože dostávali za svou práci mzdu, která stěží pokryla základní životní potřeby. Když se dle něj vezmou v úvahu všichni tito dělníci a jejich rodiny, důchodci a lidé žijící v nouzi a chudobě, bylo v Británii ve 30. letech okolo 10 miliónu podvyživených a nedostatečně zajištěných lidí, přičemž, jak sám Orwell dodává, mohl být tento počet i okolo 20 miliónů (tamtéž: 67-68).

2.1.3 Means Test

Kontroverzním krokem národní vlády, která se snažila změnit vyplácení podpor v nezaměstnanosti s ohledem na napjatý rozpočet země v době krize, je zavedení praktiky průzkumu majetkových poměrů, tzv. *Means Test*. Tato praktika se tak stala důležitým faktorem, který ovlivňoval podmínky života pracující třídy v krizi postižených regionech. Přetrvávajícím problémem byla už od 20. let nutnost zahrnout do systému státních podpor nezaměstnané, kteří přišli o práci z důvodu upadajících průmyslových

---

¹⁴ Ve 30. letech byla ve Velké Británii zahájena likvidace slumů, tzv. slum clearance. Tato iniciativa byla podporována jak vládou, tak místními církevními institucemi, politiky a filantropy, protože se obecně věřilo, že likvidací slumů bude zlikvidována i chudoba (Orwell, 1962: 57-58). Proces likvidace slumů a výstavby nových bytů ovšem nebyl ve 30. letech dokončen, k úplnému dokončení došlo až po 2. SV.

odvětví a kteří měli být odlišeni od ostatních nezaměstnaných (Garside, 1990: 65). Právě tito nezaměstnaní spadali do skupiny dlouhodobě nezaměstnaných a byli finanční zátěží pro stát. *Means Test* byl oficiálně uveden do praxe v roce 1931. Nezaměstnaný, který se stal dlouhodobě nezaměstnaným a ztratil nárok na vyplácení pojistného (podpory) pro krátkodobě nezaměstnané, či nebyl pro případ ztráty zaměstnání pojištěn, se musel obrátit na *Public Assistance Committee* a podrobit se detailnímu průzkumu všech příjmů ve své domácnosti (Blythe, 2010: 160). *Public Assistance Committees* (PACs) byly komise spadající pod rady jednotlivých hrabství země a zodpovídaly od roku 1929 za spravování podpor pro nezaměstnané (Pugh, 2009: 79).¹⁵

Praktika *Means Test* představovala pro rodiny nezaměstnaných většinou výrazné zhoršení finanční situace. Například příjem nezaměstnaného otce čtyřčlenné rodiny ve Wiganu se snížil z 23 šilinků¹⁶ na 10 šilinků za týden, protože jeho dva synové, kteří již sami pracovali a zatím bydleli u rodičů, vydělali dohromady 31 šilinků. Některé PACs dokonce zjišťovaly, zda matky své děti ještě kojí, aby pak tuto skutečnost uváděly jako další důvod pro snížení podpory (Hannington, 1937: 47-65 cit. dle Pugh, 2009: 81). Rodina tak často byla nepřímo tlačena k tomu, aby se rozdělila, a potomci byli nuceni odcházet co nejdříve z domova. Otázky při zkoumání majetkové situace byly většinou velmi osobní a o výši podpory rozhodoval stav vybavení v domě, stav oblečení, ale také stav domácích zvířat a kvalita jídla (Blythe, 2010: 160).

Na dlouhodobě nezaměstnané se často pohlíželo jako na příživníky, kteří nejsou ochotni podpořit vládu a její snahy o různé programy, jako byla například řízená migrace do více prosperujících regionů země.

---

¹⁵ V roce 1934 pak byly tyto pravomoci na základě 1934 Unemployment Act dány pod centrální dohled instituce Unemployment Assistance Board (Garside, 1990: 66-74).

¹⁶ Šilink byla drobná mince platná až do 70. let 20. století, jedna libra byla 20 šilinků a jeden šilink bylo 12 pencí (Wasson, 2010: 396).

Nezaměstnaní byli často obviňováni z toho, že záměrně volí život závislý na státních podporách. I když se takové případy mohly objevit, pravděpodobnější je vysvětlení, že celkový psychický a fyzický stav dlouhodobě nezaměstnaných znemožňoval, aby se aktivně zasazovali o zlepšení svých podmínek. Psychický stav nezaměstnaných většinou po několika měsících až letech přerostl v depresi a naprostou apatii a fyzický stav se absencí pravidelné práce a dostatečné stravy postupně zhoršoval. Tito nezaměstnaní pak odmítali migrovat za prací a zvolili si zůstat s rodinou a svou komunitou a doufat, že se jejich situace jednou sama zlepší (Crafts, 1987: 430-431).

2.2 Konzumerismus

Třicátá léta znamenala pro britskou společnost nevídaný rozmach spotřebního způsobu života a obrat k prostředkům masové zábavy. Po celé zemi se začíná stavět velké množství biografů a budované domy na předměstích jsou vybavovány nově dostupným zbožím, od vysavačů a praček až po první elektrická kuchyňská zařízení. Zvýšila se dostupnost nejen zboží dlouhodobé spotřeby, ale také jídla a například tabáku (Bowden, 2003: 354).

Posledních deset let před druhou světovou válkou patřičně vystihuje to, co Wasson nazývá jako „Věk nervozity“ (Wasson, 2010: 303). Zrychluje se doprava a komunikace. Automobil se v těchto letech stává zbožím, které si vedle bohaté vyšší třídy (*upper class*) mohou dovolit i zástupci třídy střední, a který podporuje stále více oblíbený turismus a umožňuje cestování po Británii. Noviny mezi sebou vedou válku o titul hlavního tištěného média v zemi a zahlcují své čtenáře reklamami a různými výhodami, od zlevněného předplatného až po kupóny na potraviny. Nezbytnou součástí každé domácnosti se dále stává rádio, které představuje jeden z hlavních zdrojů informací a zábavy pro pracující třídu i

pro představitele společenské elity. V roce 1935 zakládá Allen Lane vydavatelství *Penguin Books* a jeho levné knihy se stávají finančně dostupnými pro stále větší počet čtenářů (Pugh, 2009: 329). Pravidelným rituálem 30. let je pro pracující i střední třídu návštěva biografu (*cinema*) a tančíren (*dancing halls*). V kontextu masové nezaměstnanosti tak vidíme, že britská společnost vyhledává zdroje zábavy a je jí otevřena řada nových možností.

Pro rozvoj konzumního způsobu života byly důležité dva jevy. Prvním je rozšíření elektrifikace. Kamna a zařízení na ohřev vody a vytápění místností existovaly po staletí, nicméně 20. století je ve znamení využití elektrického proudu jednotlivými domácnostmi, nejdříve za účelem osvětlení a později právě pro užívání výše zmíněných spotřebičů v elektrickém provedení. Se zvýšením množství energie pro každou domácnost tak vzrostla možnost využití těchto zařízení (Bowden, 2003: 359).

Druhým důležitým jevem je fakt, že úvěr a půjčky již nejsou v tomto období chápány jako poškození reputace jedince ve společnosti. Podmínky pro poskytnutí půjčky a její splácení se zlepšují. Úvěru využívali především představitelé střední třídy pro koupi domu. Nicméně i další věci jako nábytek, elektrické spotřebiče a auta byly ve velké míře nakupovány skrze půjčky. Bydlení ve vlastním domě (*owner-occupation*) se stává symbolem střední třídy 30. let a úvěr se stává respektovanou formou pro jeho financování (Daunton, 2007: 432-438).

Všechny tyto věci a procesy jsou spojovány především se střední třídou, i když ke zlepšení životní úrovně došlo i u lépe postavených z řad pracující třídy. Pracující třída si ale nemohla dovolit všechny produkty této doby a pracujícím z postižených oblastí byly tyto možnosti obecně zcela odepřeny. Zlepšení životních podmínek se týkalo především těch, kteří měli

pravidelnou a dobře placenou práci. Byli to tak především kvalifikovaní a dobře placení představitelé střední třídy, kteří si mohli dovolit „luxus“ řady nových možností v dopravě a sdělovacích prostředcích, domácích spotřebičů a celé řady možností pro využití volného času (Bowden, 2003: 358). Střední třída se tak po celé meziválečné období vyznačuje velkým nárůstem vlivu ve společnosti.

V následujících částech této podkapitoly představím výběr jednotlivých aspektů konzumního způsobu života britské společnosti 30. let a vysvětlím jejich důležitost. Tyto jevy, které zde představuji, se navzájem prolínaly a doplňovaly a podnítily řadu dalších důležitých socioekonomických změn.

2.2.1 Dostupné a levné bydlení

Jak už bylo řečeno výše, jedním ze symbolů 30. let byl představitel střední třídy vlastnící dům. Mezi lety 1919-1938 vzniklo v Británii na čtyři miliony nových domů. Financování i metody výstavby byly levnější a střední třída se tak mohla posunout od pronájmu bytů a domů k jejich vlastnictví (Wasson, 2010: 286). Jak už jsem psala v úvodu této podkapitoly, důležitou skutečností byl společensky akceptovaný nákup prostřednictvím půjčky a úvěru. V tomto období se také bydlení přesouvá z měst na předměstí. Příkladem tohoto procesu jsou severozápadní předměstí Londýna jako Harrow, Hendon a Kingsbury, na kterých roste ve 30. letech velkou rychlostí počet dvojdomků a různých míst pro zpříjemnění života jako nákupních středisek, biografů a fotbalových hřišť (Morgan, 1999: 479). Tyto oblasti viditelného zlepšení životní úrovně, do kterých se stěhovalo stále více rodin střední třídy, tak byly v ostrém kontrastu s postiženými regiony.

Masový nárůst nákupu levných domů a bytů (v souvislosti s tímto jevem 30. let je uváděn termín *Housing Boom*) podpořil také nákup ostatního spotřebního zboží, a to především domácích spotřebičů a

produktů pro volný čas (např. rádio a automobil). Na rozdíl od řízené likvidace slumů a výstavby nových bytů pro pracující třídu neměla národní vláda na tento jev žádný vliv a tato aktivita střední třídy nepodléhala žádnému vládnímu programu. Nakupování domů na předměstí a jejich zařizování přitom výrazně podpořilo ekonomické zotavení po hospodářské krizi a snahu národní vlády o zlepšení ekonomických podmínek (Taylor, 1992: 344).

V důsledku těchto procesů se také mění povaha zaměstnání mladé ženy z pracující třídy. Zatímco v předchozích dekádách byla služba v domácnosti pro tuto mladou ženu dostatečně atraktivním a častým zaměstnáním, ve 30. letech dochází k poklesu počtu takto zaměstnaných mladých žen a péče o domácnost přechází do rukou žen ze střední třídy (Greenfield – O'Connell – Reid, 1999a: 184). V důsledku toho je stále více mladých žen z řad pracující třídy zaměstnáno v lépe placených oborech. V roce 1931 tak bylo okolo 10 % těchto žen prodavačkami a zhruba 12,5 % těchto žen pracovalo jako úřednice, což představovalo v těchto oborech výrazný nárůst v porovnání s předešlými lety (Todd, 2005: 792-793). Tato proměna měla vliv na zlepšení finančních podmínek mladých představelek pracující třídy a tyto ženy tak mohly být, jak uvidíme v dalších částech této podkapitoly, součástí konzumního života 30. let.

2.2.2 Rádio a BBC

Prostředkem masové zábavy, který ve 30. letech protínal všechny společenské a věkové skupiny, je rádiový přijímač (*wireless set*). Rádio nabízelo kulturní pořady a denní události a stalo se tak zařízením, které zprostředkovávalo posluchači kontakt s vnějším světem a spojovalo všechny části země do jednoho celku (Bowden, 2003: 368). Rádio bylo ve 30. letech vedle biografu hlavním zdrojem zábavy pro pracující třídu, která i přes částečné zlepšení svého postavení nemohla, v porovnání se střední

třídou, věnovat tolik finančních prostředků na volnočasové aktivity. Ženy, které pracovaly doma, tak využívaly široké nabídky vysílacího programu, jako byly literární, dramatické a historické pořady a také pořady věnované zdraví, čímž získaly zdroj důležitých informací pro každodenní život. Pořizovací cena rádia spadla z ceny 2 liber a 10 šilinků v roce 1920 na 30 šilinků v roce 1930. Licenční poplatek za rozhlas činil ve 30. letech 10 šilinků a počet držitelů této licence narostl z 36 000 v roce 1922 na neuvěřitelných 8,8 milionů v roce 1939 (Pugh, 2009: 232).

Hlavní rozhlasovou stanicí v Británii, pro kterou byla 30. léta obdobím prosperity a řady inovací, byla BBC (*British Broadcasting Corporation*). BBC byla založena roku 1922¹⁷ a jejím prvním ředitelem byl Skot John Reith. Jeho vizí byla rozhlasová stanice, která bude pro své posluchače fungovat jako zprostředkovatel vzdělání a „vysoké kultury“, čímž mělo být myšleno například vysílání klasické hudby a oper, rozhovorů mezi intelektuály a nedělních náboženských programů. Důraz byl kladen také na anglický přízvuk, který byl charakteristický pro představitele vyšší třídy žijící na jihu země (Pugh, 2009: 341). Reith se svou vizí BBC jako prostředku, který bude čelit masové a průměrné americké kultuře, musel zpočátku odolávat kritice a soupeřit o posluchače se zámořskými komerčními konkurenty. Svým kvalitním zpravodajstvím si ale společnost brzy udělala dobré jméno, především ke konci 30. let, kdy zprávy o napětí na kontinentu postupně přitahovaly stále více posluchačů (Wasson, 2010: 303).

Jak už bylo řečeno, 30. léta byla pro BBC dobou mnoha důležitých momentů a pokroků, které také výrazně přispěly k nárůstu její oblíbenosti. Roku 1930 je založen *BBC Symphony Orchestra* a jeho vystupování pod vedením dirigenta Adriena Boultů se stává pravidelnou součástí vysílacího programu. V roce 1932 se společnost stěhuje do nové, větší budovy

---

¹⁷ V roce 1922 byla BBC založena pod názvem British Broadcasting Company, v British Broadcasting Corporation se proměnila v roce 1927 (Blythe, 2010: 43).

Broadcasting House v Portland Place v Londýně. BBC dále rozšiřuje své služby pro celé impérium (*Empire Service*) a prvním vysíláním do celého impéria je dne 25. prosince 1932 vánoční projev krále Jiřího V. BBC zprostředkovala i další významné projevy z 30. let, jako byl například abdikáční projev krále Edwarda VIII. (1936), projev Nevilla Chamberlaina a krále Jiřího VI. o vyhlášení druhé světové války (září 1939) a první válečný projev Winstona Churchilla (říjen 1939). Od roku 1936 nabízí BBC také televizní vysílání, které je však roku 1939 ukončeno z důvodu války. Mezi první televizní přenosy patřilo například korunovační procesí Jiřího VI. (1937), tenisový turnaj ve Wimbledonu (1937) nebo letištní záběry Nevilla Chamberlaina po jeho návratu z Mnichova (1938).¹⁸

2.2.3 Cinema

Pokud představitelé střední třídy netrávili své volné večery v nových domovech a finanční situace lépe postavených představitelů pracující třídy umožňovala výdaje na volnočasové aktivity, mezi nejnavštěvovanější místa zábavy patřil ve 30. letech biograf (*cinema*). Tento druh zábavy byl opět v největší míře vyhledáván střední třídou, nicméně představoval možnost využití volného času i pro třídu pracujících.

Roku 1914 fungovalo v Británii na 3000 biografů a toto číslo vzrostlo na 5000 v roce 1939. V tomto roce také navštěvovalo biografy týdně zhruba 23 milionů lidí a bylo prodáno okolo 990 milionů lístků. Dopolední sobotní představení stálo jen okolo dvou nebo tří pencí, odpolední šestipenci (půlšilink) a večerní šilink. Ve 30. letech také existovala sleva na vstupné až 80 % pro ty nezaměstnané, kteří navštěvovali filmová představení každý týden (Pugh, 2009: 229).

---

¹⁸ BBC – THE BBC STORY. History of the BBC. 1930s. <http://www.bbc.co.uk/historyofthebbc/resources/factsheets/1930s.pdf>, 28. 3. 2012.

Film a návštěva biografu se staly prostředky, které pomáhaly především zástupcům pracující třídy uniknout z bezútěšné reality 30. let. Vedle pobavení tak sledování filmu skýtalo i možnost chvilkové izolace od každodenních starostí (Hattersley, 2007: 302). Důležitý je také fakt, že návštěvníky biografů byly hlavně mladé ženy. Ženy ze střední třídy měly díky pohodlnějšímu životu v nových domovech a možnostem domácích spotřebičů více času pro své volnočasové aktivity. Také pro mladé ženy z pracující třídy, které, jak už jsem výše zmiňovala, častěji dosahovaly ve 30. letech lépe placených pracovních míst, představoval biograf dostupnou zábavu a místo setkání s jejich rodinami, přáteli a milenci (Pugh, 2009: 231).

Biograf byl mimo jiné hlavním místem pronikání americké kultury do britské společnosti. Ze začátku byl americký dialekt ve filmech vnímán negativně a publikum k němu přistupovalo podezíravě. Filmy ve 30. letech jsou totiž na rozdíl od těch z 20. let již mluvené. Amerikanizaci britské angličtiny a společnosti ale nešlo zastavit a hollywoodské filmy byly nakonec všeobecně přijímány s nadšením. Byla to především technická kvalita a množství vyprodukovaných filmů, s čím se britská filmová tvorba nemohla měřit. Vláda USA věnovala svému filmovému průmyslu daleko více finančních prostředků (Hattersley, 2007: 310-311). Finanční stránka byla také důvodem, proč mnoho talentovaných britských herců dalo přednost práci v USA – jmenovitě například Edna Best, Charles Laughton, Vivien Leigh či Leslie Howard. Británii také na konci 30. let opouští kvůli Hollywoodu známý režisér Alfred Hitchcock (Pugh, 2009: 341).

Jako opatření proti americké tvorbě byl roku 1927 schválen Cinematographic Film Act, který ukládal zvýšení britské filmové produkce, která tak vzrostla do roku 1936 ze 7,5 % na 20 % (tamtéž: 340). I přestože tento zákon znamenal produkci rychlých filmů pochybné kvality a nepomohl příliš zlepšit situaci britského filmového průmyslu, nelze opomenout některé

slavné a oceňované britské filmy 30. let. Mezi ně patří například Hitchcockovy filmy *Muž, který věděl příliš mnoho* (*The Man Who Knew Too Much*, 1934), *39 stupňů* (*Thirty-Nine Steps*, 1935), *Zmizení staré dámy* (*The Lady Vanishes*, 1938) nebo *Jamaica Inn* (1939). Dalším úspěšným britským tvůrcem byl režisér maďarského původu Alexandr Korda, jehož historická sága *Šest žen Jindřicha VIII.* (*The Private Life of Henry VIII.*, 1933) dosáhla úspěchu jak v Británii, tak v USA. (tamtéž: 341). Nakonec si dovolím zmínit ještě dva filmy, které se věnují společenským otázkám 30. let. Film *... A hvězdy mlčí* (*The Stars Look Down*, 1939) se věnuje otázce znárodnění dolů v severní Anglii a film *Citadela* (*The Citadel*, 1938), pojednává o problémech britské zdravotnické péče (Daunton, 2007: 445).

2.2.4 Éra dostupných automobilů

Pravým věkem automobilu byla 20. léta, v této době si ho ale mohli dovolit vlastnit jen představitelé společenské elity. Dostupným prostředkem zábavy a symbolem nárůstu vlivu střední třídy se stal právě až ve 30. letech, kdy dochází k první masové distribuci tohoto dopravního prostředku.

Důležitým mezníkem pro rozvoj výroby aut byla první světová válka a s příchodem míru se využívání automobilu pro soukromé účely v Británii uchytilo. V roce 1914 bylo v Británii 132 000 soukromých automobilů. V roce 1930 se toto číslo zvýšilo na 1 056 000 a v roce 1935 dosáhl počet soukromých aut čísla 1 477 000 (Pugh, 2009: 243). Automobilový průmyslu byl také jedním z mála odvětví, které ve 30. letech v Británii prosperovalo. V roce 1936 představoval druhý nejvýnosnější průmyslový obor v zemi a bylo v něm zaměstnáno na dva miliony lidí (tamtéž).

Zhruba 60 % veškerého britského automobilového průmyslu bylo v rukou tří výrobců: Britů Herberta Austina a Williama Morrise a Američana Henryho Forda. Austin a Morris vyráběli v roce 1930 dvě třetiny britských aut. V oblibě byla hlavně malá, finančně dostupná auta. Velmi oblíbený

model 30. let, *Austin Seven*, stál 165 liber a stal se tak jedním z nejlevnějších malých aut na trhu. I když Ford zaznamenal po první světové válce mírný úpadek, jeho model *Ford Eight* za 120 liber se stal od roku 1932 dalším nejprodávanějším autem v Británii (tamtéž: 245). Ceny aut pohybující se průměrně okolo 100-150 liber tak představovaly například třetinu ročního platu pro učitele, kterého můžeme pokládat za příklad představitele střední třídy (Glynn – Booth, 1996: 30).

Automobil a vlastní dům byly právě ty možnosti, které zůstaly příslušníkům pracující třídy odepřeny. Za hlavního spotřebitele tohoto produktu byl ve 30. letech považován muž ze střední třídy a automobil tak představoval zboží, jehož dostupnost byla omezena třídním postavením a pohlavím. Vlastnictví auta vypovídalo o profesním a sociálním postavení jedince (častým vlastníkem byl například doktor). Auto ovšem nesloužilo jen jako prostředek dopravy do zaměstnání. Jak už bylo v úvodu této podkapitoly řečeno, ve 30. letech se významně rozvíjí turistika a cestování po Británii a právě automobil hrál v tomto procesu zásadní roli. Častou víkendovou aktivitou jsou tak ve 30. letech výlety na anglický venkov a k moři (Bowden, 2003: 365).

Jízda automobilem byla v této době ale také velmi nebezpečnou aktivitou, protože neexistovaly žádné zkoušky pro získání řidičského průkazu a dopravního značení se užívalo spíše ve výjimečných případech. Číslo obětí z této doby jsou velmi vysoká. V roce 1930 bylo v důsledku dopravních nehod zabito okolo 7000 lidí a zraněno jich bylo na 150 000 – pro srovnání, v roce 2004 s 33 miliony dopravních prostředků na silnicích bylo zaznamenáno 3221 úmrtí a 31 130 zraněných (Pugh, 2009: 246-248). K velkému počtu obětí také přispíval neadekvátní stav dopravních komunikací a fakt, že mnozí představitelé společenské elity chápali jízdu automobilem jako adrenalinový sport (tamtéž).

Na závěr této části bych si dovolila zmínit ještě jeden jev, který souvisí nejen s motorismem 30. let, ale obecně s obratem ke spotřebnímu stylu života. Ve 30. letech se daleko více než v předchozích dekádách polarizuje vztah mezi muži a ženami. Jak už jsem říkala, automobil byl produktem hlavně pro muže ze střední třídy a ženy byly z této aktivity, až na pár výjimek z řad vyšší střední třídy a vyšší třídy, vyloučeny (tamtéž: 254). Při celkovém pohledu to byly ale především ženy, které profitovaly na novém stylu konzumního života. S rostoucí profesionalizací žen z pracující třídy se otevírají těmto představitelkám nové možnosti zábavy (biograf, taneční sály). Ve 30. letech, v důsledku masové výroby kosmetických výrobků a dostupnosti módního oblečení, vycházely magazíny orientované především na ženy – prvním čistě pánským britským časopisem je až od roku 1935 *Men Only* (Greenfield – O’Connell – Reid, 1999b: 257). V souvislosti s trendem pečovat o své domy na předměstí hovoří někteří autoři dokonce o feminizaci života střední třídy (srov. Greenfield - ..., 1999b: 459 a Bowden, 2003: 364-368). Rozmach konzumního života v Británii 30. let je tak ve znamení výrazného zlepšení postavení žen ve společnosti, vyostření genderových vztahů a prohloubení propasti mezi aktivitami a zájmy mužů a žen.

2.3 Úpadek aristokracie

Postavení aristokracie ve 30. letech vypovídá o tom, že význam a vliv této společenské skupiny postupně ztrácí na své síle. Tento proces ovšem není vymezen jen pro období 30. let. Pokles vlivu a významu aristokracie ve Velké Británii je jevem, který probíhá již od 19. století, a meziválečná éra pak znamená jeho zintenzivnění.

Příčiny tohoto procesu jsou různé. Vliv aristokracie byl z části omezen parlamentními reformami¹⁹ a zrušením práva veta pro sněmovnu lordů v roce 1911. Představitelé této společenské skupiny museli také čelit rostoucímu vlivu střední třídy, která se pevně zformovala zhruba v poslední třetině 19. století. Další významnou příčinou zhoršení postavení britské aristokracie byla situace v zemědělství. Vlastnictví pozemku bylo hlavním charakteristickým znakem aristokratů v Británii. S příchodem průmyslové revoluce a industrializace začalo však v tomto sektoru pracovat stále méně dělníků a zhruba v poslední třetině 19. století zde nastala krize a výnosy ze zemědělské produkce začaly klesat (Wasson, 2010: 273-274).

Z ekonomického hlediska dochází v britské společnosti v první polovině 20. století k další změně, a to k mírnému posunu směrem k větší rovnosti mezi výší příjmu společenské elity a střední třídy. Nejvýše postavení se postupně stávali méně bohatými a představitelé střední třídy si v majetkových a příjmových otázkách polepšili. Například podíl na příjmech nejbohatších obyvatel země, kteří představovali zhruba 5 % všech obyvatel, klesl ze 44 % v roce 1913 na 30 % v roce 1939 (Glynn – Booth, 1996: 27). Tento proces zmírnění rozdílu mezi příjmy se však týkal jen již zmíněných tříd. Lidé představující nejnižší bod společensko-ekonomické stupnice, kteří tvořili v meziválečné britské společnosti zhruba 40 % celé populace, obecně nedosáhli žádného zlepšení ve své příjmové situaci (tamtéž).

Britští aristokraté měli dále potíže s udržením svého majetku. V reakci na první světovou válku a s ní spojené větší státní výdaje zvýšila britská vláda dědickou daň pro bohaté. Ta se zvedala postupně ze 40 % v roce 1919 na 50 % v roce 1930 a roku 1939 dosáhla hodnoty 60 % (Pugh, 2009: 349). Vedle toho se nelepšila ani situace v zemědělství.

---

¹⁹ Jedná se o reformní zákony z let 1832, 1867 a 1884.

Výnosy ze zemědělské produkce prudce spadly ve 20. letech 20. století a vedly tak k masivnímu prodeji pozemků. Mezi lety 1914 a 1922 byla nabídnuta k prodeji skoro čtvrtina půdy v Anglii a třetina ve Skotsku a Walesu. Někteří vlastníci pozemků se tak rozhodli opustit svá venkovská sídla, která nemohli již déle spravovat. Tyto domy tak byly následně ničeny (mezi lety 1920 a 1939 bylo zničeno zhruba 221 venkovských domů) nebo přešly pod správu *National Trust*, instituce spravující britské památky (tamtéž).

Vedle ekonomických příčin zhoršení postavení britské aristokracie existovaly i příčiny společenské. Důležitým jevem, který podporuje teorii o úpadku aristokracie v meziválečných letech, byla konkurence v podobě střední třídy, kdy muži z této třídy stále častěji zastávali profese, které byly dříve tradičně vyhrazeny společenské elitě. Představitelé střední třídy ve 30. letech budovali kariéru například v oblasti politiky, práva a armády a byli pro výkon takového zaměstnání často lépe kvalifikovaní než příslušníci aristokracie (tamtéž: 360).

Do řad vyšší třídy dále ve 30. letech pronikají i bohatí vlastníci továren a obchodníci a tato společenská skupina se stává, opět v porovnání s minulými stoletími, méně uzavřenou a elitářskou. Tito obchodníci a továrníci tak v rámci britské vyšší třídy vytvářejí tzv. „plutokratickou elitu“ (Miles, 2003: 349). Dále jsou častým jevem v meziválečném období sňatky britských aristokratů s Američankami. Mezi manželky s americkým původem patřila například Lady Astor či Lady Maude Cunard.²⁰ Americký vliv hrál významnou roli na proměně tradičního života aristokracie v Británii. Oblíbenou činností příslušníků této společenské skupiny je tak ve 30. letech například pořádání velkolepých společenských večírků (Pugh, 2009: 349-350).

---

²⁰ Mezi pravidelné návštěvníky jejích večírků patřil i princ z Walesu (budoucí Edward VIII.). Lady Cunard byla také zastánkyní a podporovatelkou Wallis Simpsonové (Pugh, 2009: 350).

Přestože výše zmíněné procesy vypovídají o ubývání vlivu britské aristokracie v mnoha sférách jejího tradičního působení, nelze tvrdit, že by tato skupina definitivně ztratila své místo v britské společnosti. I přes proměnu jejího postavení, které se do jisté míry v porovnání s 18. a 19. stoletím zhoršilo, zůstala aristokracie významnou součástí vyšší třídy. A jak uvidíme v následující části, někteří její představitelé na sebe svým chováním strhli ve 30. letech nechtěnou pozornost a vlnu kritiky.

2.3.1 Negativní vnímání aristokracie

Představitelé britské aristokracie se ve 30. letech poměrně aktivně zajímali o události v zahraničí, a to především na evropském kontinentu, kde dochází k nárůstu politického extremismu, který povede ke druhé světové válce. Někteří její příslušníci pak během 30. let projevují neskrývané sympatie k nacismu a fašismu, což způsobilo kritický pohled na tuto společenskou skupinu nejen v tomto období, ale i v následujících dekadách.

Možné důvody tohoto chování britské aristokracie, na které dodnes neexistuje jasný pohled, přehledně shrnuje Pugh. Příslušníci aristokracie museli v tomto období, jak už bylo řečeno výše, čelit ubývání svého politického vlivu a nepříznivé situaci v zemědělství. Také strach z možného rozpadu impéria, kde měla část představitelů britské společenské elity své obchodní zájmy či majetek, přispěl k tomu, že se někteří tito představitelé zapletli s extremistickými hnutími. Jak dále dodává Pugh ke spolupráci některých britských aristokratů s Německem, nešlo jen čistě o sympatie k nacistickému režimu, ale také o možnost zabránit vypuknutí dalšího válečného konfliktu. Tento konflikt mohl totiž dle aristokracie přinést nové společenské a politické změny, které by znamenaly další oslabení jejího postavení (Pugh, 2009: 361-363). Zde si můžeme všimnout, že na rozdíl od Itálie a Německa, kde extremismus přitahoval především představitele

nižších tříd, kteří neviděli východisko ze své tíživé ekonomické situace, v Británii to byla naopak vyšší třída, která se obávala své budoucnosti a vyjadřovala podporu extremistickým hnutím.

Nyní bych zde zmínila několik představitelů britské aristokracie a společenské elity, kteří byli známí svým vstřícným postojem k nacistickému Německu. Za velkého obdivovatele Hitlera byl považován lord Londonderry, který na obhajobu nacistického režimu napsal celou knihu. Také lord Halifax, který se netajil tím, že si dobře rozumí s Hitlerem a dalšími vysokými nacistickými představiteli, patřil na seznam aktivních sympatizantů. Lord Lothian, jako další příklad, vzal aktivně pod svou ochranu německého velvyslance v Londýně, Joachima von Ribbentropa (Ferguson, 2008: 335-336). Představitelé vyšší třídy měli velký vliv v politice a také na média. Se sympatizujícími představiteli aristokracie tak aktivně a ze své vůle spolupracoval například šéfredaktor *The Times* Geoffrey Dawson. K vypuštění kritického tónu vůči Německu byla paradoxně přinucena i BBC, která si později vytvořila právě svým pravdivým zpravodajství z války dobrou reputaci (tamtéž: 336-338). Při výčtu médií, která pomáhala zkreslovat pravdivý obraz Německa a prezentovala ho Britům v optimistickém světle, nesmíme zapomenout na lorda Rothermera a lorda Beaverbrooka. Rothermerovy noviny *Daily Mail* a Beaverbrookovy *Daily Express* spolu tvořily „osu“, která aktivně podporovala činnosti a ideologie evropských diktátorských režimů (Hattersley, 2007: 381-385).

Za radikální stoupenkyně německého režimu byly považovány sestry Unity a Diana Mitfordovy. Lady Diana se stala ženou sira Oswalda Mosleye, zakladatele Britské unie fašistů a Hitlerova sympatizanta. Oddáni byli v Německu za přítomnosti samotného vůdce, který šel Lady Dianě údajně za svědka. Unity, která měla mít s Hitlerem dokonce milostný poměr, byla svým chováním považována za zrádce země. Až fanaticky podporovala možné spojenectví Británie a Německa a po zmaření těchto plánů

v důsledku vypuknutí války se pokusila spáchat sebevraždu. Na následky střelného zranění do hlavy zemřela o několik let později (Taylor, 2003).

Na podporu extremistických režimů a ideologií vznikaly v Británii také aristokratické kluby a společenství. Za příklad nejznámějších z nich můžeme zmínit například organizaci *National Fascisti*, která vznikla již v roce 1923, *January Club* (Lednový klub), který v roce 1934 zakládá sir Oswald Mosley jako společenství pro představitele z vyšších kruhů, či *Anglo-German Fellowship*, mezi jehož členy patřil například lord Londonderry a vévoda z Wellingtonu (Pugh, 2009: 362). Velmi kontroverzním bylo svým působením uskupení, které je známé pod jménem *Cliveden Set*. Předními členy tohoto „bratrství“, jak bývala tato skupina také nazývána, byli již zmínění lord Lothian, lord Halifax, Geoffrey Dawson, Robert Brand a manželé Astorovi, jejich sídlo Cliveden sloužilo jako hlavní místo setkávání tohoto společenství. I přes to, že na konci 30. let mnozí uznali své chybné smýšlení o Německu, přetrvává dodnes názor, že tato skupina, jejíž členové měli velký vliv ve vládě země, cíleně připravovala možnou spolupráci a spojenectví s Německem. Pro britskou veřejnost se stali již ve 30. letech symbolem. Název *Clivedite* se začal používat jako hanlivé označení všech bohatých a politicky vlivných lidí, kteří dávali najevo svou podporu Německu (Rose, 2008: 214-217).

Zde bych ještě chtěla zmínit proněmecké sympatie Edwarda VIII., který se tak stal pro britské extremisty králem a vůdcem, který měl dle nich možnost obnovit národní hrdost země. Jeho příklad tak podtrhuje celkový přístup britské aristokracie a společenské elity k diktátorským režimům, jejichž vliv významně pronikl ve 30. letech do Británie, a je tak v ostrém kontrastu s postavením země, které vůči evropským diktátorům zaujala ve druhé světové válce. Edward VIII., vedle aféry s Wallis Simpsonovou, působil právě svým zájmem o zahraniční politiku země a odhodláním podporovat spolupráci s Německem další neklid ve vládě (Pugh, 2009: 381-

382). V této souvislosti se tak v posledních letech vyrojilo množství spekulací o tom, zda pravou příčinou královy vládou vynucené abdikace nebyly právě jeho sympatie k nacistickému režimu. Dle FBI, která kvůli údajné spolupráci s Německem vyšetřovala vévodu a vévodkyni z Windsoru při jejich pobytu na Floridě v roce 1941, měla být Wallis Simpsonová dokonce tajným agentem Německa a milenkou Joachima von Ribbentropa.²¹

I přes některé výše zmíněné relativně racionální důvody, které spolupráci aristokracie s Německem do jisté míry obhajují, jako snahu zabránit dalšímu světovému válečnému konfliktu a jako podporování všeobecně přijímané politiky *appeasementu*, je tato epizoda britských dějin dodnes velmi živá a chování aristokracie ve 30. letech vnímáno jako neomluvitelné. Vystupování některých aristokratů totiž mnohdy vypovídalo o tom, že pohnutkou jejich zájmu o Hitlera a jeho režim byl souhlas s antisemitismem a obdiv k autoritativnímu režimu (Ferguson, 2008: 335).

---

²¹ BBC News. New clues to Edward VIII's "Nazi links". 29. 6. 2002. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uknews/2074100.stm>, 28. 3. 2012.

3 BRITSKÁ SPOLEČNOST A EXTREMISMUS: PŘÍPAD BRITSKÉ UNIE FAŠISTŮ

Již v první kapitole této práce byla zmíněna skutečnost, že radikální chování a jeho projevy v podobě demonstrací a společenských nepokojů nejsou v britské společnosti častým jevem. Také ve 30. letech zůstali Britové obecně velmi konzervativní, o čemž svědčí mimo jiné i vyjádření podpory obyvatel nejdříve převážně konzervativní Národní vládě a později samotné konzervativní straně, která vyhrála volby v roce 1935.

Z tohoto pohledu se může zdát spojitost britské společnosti s extremismem zavádějící. Nicméně v Británii 30. let existovaly radikálně pravicové skupiny, a proto je na místě tento fenomén, který může být chápán jako produkt své doby, blíže přiblížit. Vedle aristokracie tak existovala i další společenská uskupení²², která vyjadřovala sympatie k ideologiím evropských diktátorských režimů 30. let a nejznámějším takovým hnutím byla Britská unie fašistů (BUF), jejímuž vzniku, působení a dopadu na britskou společnost je věnována tato kapitola. BUF může být totiž v britském prostředí chápána jako „dospělá forma“ fašistického fenoménu a „v zásadě byla jedinou extremistickou organizací, jež měla v meziválečné Británii skutečný význam“ (Kovář, 2005b: 218).

BUF jsem se rozhodla zmínit proto, že působila ve 30. letech na celou britskou společnost a dotýkala se tak života všech tříd v Británii, od pracující třídy, která byla její první cílovou skupinou, střední třídy, jejíž představitelé byli často členy vedení tohoto hnutí (Mandle, 1966: 360-383 cit. dle Coupland, 2002: 59), až po britskou aristokracii, kdy pro spolupráci

---

²² Mezinárodní liga fašistů (*International Fascist League*, IFL) a Britští fašisté (*British Fascists*, BF) jsou dalšími známými příklady fašistických uskupení v Británii, která nebyla však tolik významná jako BUF (Kovář, 2005a).

s touto třídou vznikl v rámci BUF již výše zmíněný Lednový klub (*January Club*). Jak dále zmiňuji v následujících částech této kapitoly, samotný program BUF byl velmi nejednoznačný. Jednalo se o velmi rozmanité hnutí, které inklinovalo jak k pravici, tak k levici a které se vyznačovalo jak znaky fašismu, tak nacismu.

3.1 Vznik BUF a její počáteční působení

Za zakladatele BUF je považován již zmíněný sir Oswald Mosley. V roce 1918 se stal členem parlamentu a již od začátku své politické kariéry vyjadřoval levicové názory. Z konzervativní strany, kde působil nejdříve, tak kvůli povaze těchto názorů odchází a v roce 1924 se přidává k labouristům (Pugh, 2009: 16).

Mosley se od začátku svého působení aktivně zasazoval o potlačení nezaměstnanosti v zemi, která dle něj britský národ degradovala. Během svého působení v řadách Dělnické strany tak navrhl několik kroků pro řešení ekonomických problémů. V nich vyslovil nutnost zavedení plánovaného zahraničního obchodu, což bylo v rozporu s udržováním volného obchodu jako priority Británie, veřejného dohledu nad průmyslem v zemi a systematického využívání půjček jako prostředku pro podporu expanze ekonomiky. Tyto jeho návrhy však byly zamítnuty, poprvé nejdříve kabinetem v roce 1930 a nakonec i v parlamentu, kde se Mosley rozhodl návrhy po prvním neúspěchu také předložit (Taylor, 1992: 285). I přes svou dobře započatou kariéru a svůj blízký vztah s MacDonaldem tak Mosley Dělnickou stranu opouští, protože podle něj nedokázala v době ekonomické krize účinně řešit sociální otázky, kterým se dle svého programu měla primárně věnovat (Worley, 2010: 6).

Jeho třetím působištěm se stává *New Party*, strana, kterou v roce 1931 sám zakládá a jejímiž členy jsou především socialističtí disidenti z Nezávislé dělnické strany (*Independent Labour Party*) a řadoví členové

parlamentu (tamtéž: 2). V roce 1931 však dochází k výjimečnému vyhlášení voleb (z nichž vzešla následně Národní vláda) a k drtivé porážce této nově vzniklé strany.

Po tomto nezdaru navštívuje Mosley v lednu 1932 Mussoliniho v Římě a nacistické představitele v Mnichově. Inspirován tamějšími režimy a posílen tak ve svých názorech, které měly fašistické rysy již během jeho působení v *New Party*, zakládá v roce 1932 BUF, která proslavila jeho jméno za celou jeho kariéru pravděpodobně nejvíce.

Hlavním Mosleyeho cílem bylo po založení tohoto hnutí získat pro svou věc, jak již plyne z jeho názvu, další fašistická uskupení v Británii a utvořit s nimi unii. Tato iniciativa však nebyla úspěšná, jak Britští fašisté (BF), tak Mezinárodní fašistická liga (IFL) neprojevovali přílišné nadšení pro takovou spolupráci. Hlavní představitel IFL Arnold Leese dokonce Mosleyeho označoval za „židovského agenta“, který má fašistické hnutí v Británii poškodit (Kovář, 2005b: 219). BUF však nakonec ve své popularitě tato dvě hnutí předstihla a odsunula je na okraj společenského zájmu. Ve svých počátečních letech BUF rychle rostla a Mosley se snažil zničit všechny kritické hlasy, které by její působení mohly poškodit. Ostře tak vystupoval také proti Národní socialistické lize (*Nationalist Socialist League*), a to i přestože program BUF ve svých počátcích obsahoval i levicovou rétoriku (tamtéž: 220).

Po upevnění svého postavení začal Mosley s dalšími aktivitami, díky kterým BUF rychle získávala na důležitosti. Dalším krokem bylo zřízení obranné jednotky tohoto hnutí, jejíž členové byli nazýváni „černokošiláči“ (*Blackshirts*). V roce 1933 se konal první velký pochod BUF, kdy Londýnem mělo projít na tisíc příslušníků této ozbrojené skupiny (Thurlow, 1998: 67-68). Téhož roku bylo také zřízeno hlavní sídlo hnutí, tzv. *Black House* v Chelsea, které se stalo jeho organizačním, společenským a intelektuálním

centrem. K růstu hnutí pak také přispěla podpora lorda Rothermera, který ve svých novinách *Daily Mail* zajišťoval hnutí potřebnou reklamu, a založení Lednového klubu v roce 1934, jehož členové, kteří pocházeli hlavně z vyšší třídy, představovali pro Mosleye potřebný zdroj financí (Kovář, 2005b: 220). Popularitu hnutí také do jisté míry zajistila vláda a bezpečnostní složky země, které se o činnost BUF začaly aktivně zajímat od průlomového roku 1933, kdy bylo hnutí na vrcholu svého úspěchu.

3.2 Ideologie a program hnutí

Pravicový extremismus ve Velké Británii nebyl typický jen pro 30. léta 20. století, projevy extremismu byly v Británii přítomny již dříve. Pevnou podobu dostal pravicový extremismus zhruba v pozdně viktoriánské a edwardiánské éře, tj. zhruba v rozmezí posledních 20-30. let 19. století až do vypuknutí první světové války. S měnícím se světem a s příchodem 20. století vyvstaly ve společnosti důležité sociální a ekonomické jevy, které pak byly ještě zintenzivněny dopady první světové války. Strach z úpadku impéria a ze ztráty tradičních hodnot tak přispěl ke zformování radikálně pravicového smýšlení, které předcházelo fašistickým hnutím na britských ostrovech (Kovář, 2005b: 210-211).

Jak už bylo řečeno v úvodu této kapitoly, směřování BUF během její existence bylo nejednoznačné a v průběhu svého působení se postupně vyznačovala různými, často protichůdnými ideologickými rysy, čímž se lišila od ostatních fašistických hnutí a stala se tak jejich specifickým příkladem. Vývoj tohoto hnutí byl z hlediska jeho programu poměrně složitý a nepřehledný a tato skutečnost může být chápána jako jedna z příčin, kvůli kterým BUF nezískala potřebnou společenskou podporu a nevybudovala si takovou pozici, kterou se vyznačovala extremistická hnutí v Evropě.

Program a ideologie hnutí byly především ovlivněny názory jejího zakladatele. Mosley již od 20. let kladl důraz na sociální programy, které

měly zlepšit situaci nezaměstnanosti v zemi. Jeho vzorem a inspirací byly dle něj „radikální“ reformy Davida Lloyd George.²³ Nicméně, jak již bylo řečeno výše, ani konzervativci, ani liberálové a nakonec ani dělnická strana dle něj nečinili dostatečné kroky k tomu, aby nezaměstnanost, kterou Mosley považoval za přednostní problém země, byla poražena (tamtéž: 215).

Již při zakládání *New Party* v roce 1931 vyjadřoval Mosley své sympatie k fašistické ideologii. V této době kladl stále důraz na oživení Británie a právě na podzim roku 1931, údajně také v souvislosti s neúspěchem *New Party* ve volbách, se asi definitivně obrací ke konceptu fašismu, především pak ke konceptu korporativního státu, který mohl dle něj vyřešit britské problémy (Worley, 2010: 154).

Tuto svou vizi společnosti a státu vysvětlil Mosley prostřednictvím radiového vysílání v roce 1932 a představil tak veřejnosti také svou knihu, *The Greater Britain*. Mosley popisoval své pojetí fašismu jako nové smýšlení o 20. století, jako směr založený na principech občanství a autoritářského státu a jako směr, který má uvést novou světovou civilizaci. Dle něj nabízel fašismus program tvrdých faktů navržených pro prevenci národních pohrom a odvrácení probíhajících socioekonomických krizí. V praxi to dle něj pak znamenalo vybudování již zmíněného korporativního státu, ve kterém by mohl každý občan pracovat ve službách britského národa a mít tak svou roli ve společnosti (tamtéž: 161).

Jak už jsem zmínila v úvodu této kapitoly, BUF se vyznačovala nejen prvky fašismu, ale také znaky Hitlerova režimu. Jak shrnuje Worley, Mosley studoval politiku režimů v Itálii a Německu a aplikoval je na své vlastní chápání socioekonomických a politických událostí, které probíhaly v Británii

---

²³ David Lloyd George byl představitelem liberální strany a britským premiérem v letech 1916-1922. Zmíněné reformy se týkaly snah vlády uklidnit sociální tenze, které byly důsledkem první světové války, hlavně v oblasti nezaměstnanosti, nutnosti lepšího zdravotnictví a bydlení pro válečné veterány (Pugh, 2009: 14-15).

na začátku 30. let. Fašismus v Mosleyho podání tak může být chápán jako Mussoliniho režim v politickém jednání BUF a Hitlerův režim v rámci organizace hnutí (tamtéž: 158), což se hlavně promítalo v podobě jednotek *Blackshirts*. Antisemitismus je však považován za odklon od oficiální ideologie hnutí (viz níže) a v tomto smyslu tedy Mosley v počátcích působení BUF Hitlerův režim nenásledoval.

Mezi první cílovou skupinu obyvatel, kterou chtěl Mosley získat na svou stranu, patřili, s ohledem na jeho cíl potlačit nezaměstnanost v zemi, představitelé pracující třídy. Tímto směřováním se BUF vyznačovala především na začátku svého působení. Ze strany BF, kteří na Mosleyho aktivity pohlíželi podezíravě a odmítli s ním spolupracovat, si tak propaganda BUF vysloužila označení jako socialistický útok na kapitalismus pod jménem fašismus (Coupland, 2002: 42). K takovému označení přispíval také fakt, že v rámci BUF vznikla na podporu dělnictva Fašistická unie britských dělníků (*Fascist Union of British Workers, FUBW*). FUBW s pověřením BUF poskytovala mimo jiné služby nezaměstnaným. V jejím rámci tak v praxi legálně fungovala například kancelář se sídlem v *Black House*, která zprostředkovávala nezaměstnaným práci, nebo instituce zastupující dělníky před PACs, čímž tato instituce hrála do jisté míry roli levicových odborů (tamtéž: 44).

Tuto taktiku směřování zájmu směrem k nezaměstnaným udržovala BUF zhruba do roku 1934 a lze ji považovat za poměrně úspěšnou. Tento rok byl však pro toto hnutí zlomovým, protože přestává být podporováno lordem Rothermerem, který mu prostřednictvím svých novin *Daily Mail* zajišťoval potřebnou reklamu a následné finance. Zhruba od tohoto okamžiku se BUF začíná vyznačovat výrazným populismem a antisemitismem, který byl mnohým členům tohoto hnutí blízký a který měl být využit k znovuzískání zájmu veřejnosti. Ta totiž reagovala na projevy činnosti BUF a především na násilí, kterým se vyznačovaly akce

představitelů *Blackshirts* (viz níže), odmítavě, a to i pracující třída, na kterou chtěl Mosley zprvu nejvíce zapůsobit.

V souvislosti s tímto obratem k protižidovské rétorice se přesouvá hlavní místo působení hnutí z nezaměstnaností postižených oblastí do londýnského East Endu, kde měl antisemitismus hluboké sociální kořeny. V této oblasti žila třetina židovské populace celé Británie a tato skutečnost i přes převážně nekonfliktní chování Židů působila sociální napětí. East End byl také hlavním dějištěm vrcholného střetu fašistů s jejich odpůrci, který je znám pod názvem bitva u Cable Street (Kovář, 2005a). Obrat BUF k antisemitismu a populismu jako prostředku na získání ztrácející popularity u britské veřejnosti lze chápat jako úpadek oficiální ideologie BUF (Kovář, 2005b: 222).

V důsledku příklonu k antisemitismu a nezastavitelného úpadku hnutí přestala být BUF považována za hrozbu pro společnost a stát. V letech 1938-1940 se hnutí obrátilo směrem k mírovým kampaním. Jistý úspěch tak zaznamenalo v letech 1938-1939, kdy hesla jako „*Britons fight for Britain only*“ (Britové bojují jen za Británii) a „*Mosley and peace*“ (Mosley a mír) znamenala pro určitou skupinu obyvatel naději na zachování míru v Evropě. To představovalo pro hnutí mírné oživení, což se projevilo i na mírovém shromáždění v Earls Court (Londýn) v červnu 1939, kterého se mělo účastnit na 20 000 lidí, přičemž v největším zastoupení byli vlastenecky smýšlející představitelé střední třídy (Kovář, 2005a). Tito lidé ale byli ve společnosti menšinou a ani tento obrat k mírovému a vlasteneckému programu nedokázal zabránit konci hnutí, který přišel s vypuknutím války proti Německu v roce 1940.

Ačkoli byla BUF nejúspěšnějším fašistickým hnutím v Británii, byla zároveň hnutím velmi rozporuplným a specifickým a je ji nutno posuzovat v kontextu ekonomických problémů uvnitř Británie ve 30. letech 20. století.

Mosley sice kladl důraz na pravicovou rétoriku, když hovořil o nutnosti záchrany britského národa před degradací a nastolení jeho nové podoby, stejně důležité byly ale také levicové názory, kterými se hnutí vyznačovalo v počátcích svého fungování, kdy si za cílovou skupinu obyvatel vybralo nejdříve pracující třídu a snažilo se o zlepšení podmínek pracujících. Tím se podobalo spíše odborům a socialistickým hnutím, která byla přitom chápána představiteli BUF jako nepřátelská a konkurenční.

3.3 Neúspěch BUF u britské veřejnosti

I přes počáteční úspěchy, kterými se hnutí vyznačovalo zhruba do roku 1934, neuspěla BUF ve své snaze stát se důležitou politickou stranou v zemi a nezískala u britské veřejnosti potřebnou podporu. Pracující třída zůstala loajální konzervatismu a fenomén nezaměstnanosti tak nepředstavoval pro BUF takový opěrný bod, ze kterého se mohlo hnutí vypracovat k celonárodnímu významu.

Při posuzování neúspěchu hnutí se autoři shodují na několika příčinách, které byly pro úpadek BUF klíčové. Asi nejvíce zmiňovaným jevem je v souvislosti s tímto problémem násilí, kterým se vyznačovaly především jednotky *Blackshirts* a které odpuzovalo jak většinu představitelů pracující třídy, tak tříd vyšších. Členové *Blackshirts* argumentovali tím, že použití zbraní je nezbytné jako ochrana před útoky oponentů. Jejich praktiky byly nicméně velmi tvrdé a vina za způsobené nepokoje byla tak převážně připisována právě jim. Mezi tradiční zbraně příslušníků *Blackshirts* patřily boxery, gumové hadice, obušky všech velikostí, žiletky vsazené do brambor a dýky. Mosley byl také považován za velmi vznětlivého a sám se často bránil pěstmi (Thurlow, 1998: 68).

Reputace BUF tak byla nejvíce poškozena během dvou událostí, které se vyznačovaly právě zmíněným násilím. První událostí bylo „olympijské setkání“ (*Olympia Meeting*) 7. června 1934. V průběhu

shromáždění, kterého se mělo účastnit zhruba 12 000 lidí, a mezi kterými bylo asi 2 000 příslušníků *Blackshirts*, došlo ke střetu mezi Mosleyeho stoupcí a odpůrci²⁴, při kterém musely zasahovat přihlížející policejní sbory a jehož výsledkem mělo být až několik desítek zraněných (Kovář, 2005a).

Druhou klíčovou událostí byla bitva u Cable Street, která se odehrála 4. října 1936 v londýnském East Endu a která je považována za vrcholný střet mezi přívrženci Mosleyeho fašismu a jejich odpůrci. Mosley, který se této události sám účastnil, vedl toho dne, s ohledem na obrat BUF k antisemitismu, protižidovsky laděný pochod. Část trasy vedla přes East End, který byl, jak již je řečeno výše, londýnskou čtvrtí s jednou z největších židovských komunit žijících v Británii. Zde jim ale zablokoval cestu velký počet odpůrců, kteří vytvořili barikádu, aby Mosley se svými stoupcí nemohl projít. Na vše dohlížela policie, která nařídila Mosleyemu a jeho následovníkům vrátit se zpět. Na místě však zůstali příslušníci *Blackshirts*, kteří se svými protivníky rozpoutali násilí, při kterém bylo zraněno i několik desítek civilistů (Thurlow, 1998: 79-81).

V případě obou událostí sice BUF zaznamenala nárůst členstva, další důsledky těchto střetů však pro ni celkově znamenaly ztrátu podpory veřejnosti. Rok 1934 je také dále považován za zlomový pro toto hnutí, protože BUF přichází nejspíše ve spojitosti s projevy násilí o podporu lorda Rothermera a následně přijímá jako svou ideologii antisemitismus, který působil v řadách veřejnosti rozpaky, protože nebylo jasné, proč se BUF ve velmi krátké době odvrátila od své počáteční ideologie a začala s kampaní proti Židům. Jak shrnuje Kovář, vývoj antisemitismu ve struktuře BUF od „vágní ideologické formulace k násilným politickým činům“ je nutno spíše

---

²⁴ Veřejná opozice byla v řadách organizované dělnické třídy a socialistů (Kovář, 2005a).

chápat jako součást strategie na přitáhnutí pozornosti veřejnosti (Kovář, 2005a). Většina lidí však pohlížela na činnost BUF negativně.

V důsledku bitvy u Cable Street pak vstoupil v roce 1937 v platnost zákon o veřejném pořádku, *Public Order Act*. Ačkoli vešel v platnost bezprostředně po střetu v East Endu, o jeho schválení se jednalo již zhruba od roku 1934. Zákon například zakazoval nosit s výjimkou slavnostních příležitostí vojenské uniformy, při shromážděních pod otevřeným nebem nesměli být pořadatelé ozbrojeni a zakazoval ve veřejných projevech slova, která mohla ohrozit klid a pořádek (tamtéž). Vláda činnost BUF v předchozích letech neignorovala, nebyla ale jejím fungováním nijak výrazně znepokojena. I když se bezpečnostní složky zajímaly o činnost BUF zhruba od roku 1933 (viz výše), výhra konzervativců v roce 1935, konec podpory ze strany Rothermera a nezájem a odsouzení většiny britské veřejnosti byl pro britskou vládu důkazem, že hnutí nemá šanci získat celostátní podporu.

Vedle výše zmíněných příčin, které vedly ke konci působení BUF, je také nutné zmínit skutečnost, že proti Mosleyeho vizi autoritářského státu, který měl zachránit společnost od negativních socioekonomických vlivů, stál stav britské ekonomiky, který se po dosažení vrcholu krize mezi lety 1932-1933 začal pomalu zlepšovat. Nebyla to tedy jen zásluha vlády a přijetí *Public Order Act*, co zachránilo britskou společnost od fašismu (Newman, 1978: 83).

Mosleyeho vize, kterými se snažil zapůsobit na britskou veřejnost nejdříve prostřednictvím *New Party* a posléze skrze BUF, pro ni neznamenal i přes poměrně úspěšné počátky výraznou výzvu ani hrozbu. Mosley společnost nepřesvědčil, že zřízení autoritářského státu je nejlepším řešením problémů Británie 30. let a ani vládu jeho návrhy neoslovily a celkově je považovala za nerealizovatelné. Násilí, které bylo

s hnutím neodmyslitelně spojováno, pak přispělo ke konečnému odsouzení ze strany většinové společnosti, která dala i v nepříznivých podmínkách přednost demokracii a politické svobodě (Kovář, 2005b: 226-227).

Vypuknutí druhé světové války pak znamenalo zákaz působení BUF, které bylo vydáno v červenci 1940. Sám Mosley byl internován spolu s dalšími předními fašisty v květnu téhož roku. Internována byla také jeho žena Diana Mitfordová a během prvních let války žili společně v domě, který patřil ke komplexu Hollowayské věznice. Propuštěni byli poté v roce 1943, kdy Mosley onemocněl zánětem žil, a zbytek války strávili v domácím vězení (Thurlow, 1998: 189-202). Ačkoli byli fašisté v průběhu 30. let považováni především za narušitele veřejného pořádku, s vypuknutím války je britská veřejnost začala vnímat jako zrádce a Hitlerovy přívržence a špehy v zemi. Po válce se dostalo předním příslušníkům fašistických hnutí stejně negativní pozornosti, jako příslušníkům aristokracie, kteří vyjadřovali Hitlerovi své sympatie.

ZÁVĚR

Britská společnost byla ve 30. letech 20. století vystavena některým velmi intenzivním procesům, které jsem se snažila ve své práci popsat a vystihnout tak specifičnost britské společnosti v tomto dynamickém období. Analýza významných událostí v Británii 30. let, vybraných charakteristických společenských fenoménů a vlivu extremismu na britskou společnost pomohla přehodnotit některá obecně přijímaná tvrzení a najít takové události a procesy, které můžeme považovat v kontextu hospodářské krize a chudoby a nezaměstnanosti za přínosné.

Nelze popřít, že chudoba a nezaměstnanost měly velký dopad na podobu společnosti a staly se tak jevy, na které se země přednostně zaměřovala. I přes zmíněné argumenty, že se jednalo jen o určité regiony a ne o celospolečenský problém, jsou čísla nezaměstnaných vysoká a spolu s důsledky a dopady na různé věkové skupiny společnosti dokazují, že se jednalo o závažný negativní jev. Také projevy chování britské aristokracie lze chápat jako problematické, protože náklonnost společenské elity k diktátorským režimům v Evropě vzbudilo ve společnosti ve 30. letech vlnu kritiky a poškodilo reputaci této třídy i v následujících dekádách.

Na druhou stranu však některé události neměly na společnost očekávaný záporný dopad. *Jarrow March* byl spíše než demonstrací poklidným protestním pochodem a vyjádřením solidarity mezi lidmi. Abdikační krize nakonec neohrozila postavení britské monarchie. Naopak odstranění proněmecky orientovaného krále bylo pro Británii pravděpodobně konstruktivním krokem.

Dopad rozmachu konzumního života na britskou společnost lze chápat jako problematický jev v souvislosti s amerikanizací britské kultury a strachem ze ztráty tradičních hodnot, který mohl být jednou z příčin

zformování radikální pravice v zemi. Na druhou stranu se vlivem prostředků konzumního stylu života mírně smazávaly rozdíly mezi jednotlivými třídami, což především v případě pracující třídy mohlo vést k tomu, že neměla potřebu vyjadřovat svou nespokojenost masovými demonstracemi. Tím, že si někteří lépe postavení představitelé pracující třídy mohli dovolit koupit rozhlasový přijímač či návštěvu biografu, přispělo k relativnímu společenskému klidu. Důležitým jevem byly v této souvislosti také nové možnosti zábavy pro mladé, svobodné a pracující ženy. Vzrůst významu a vlivu střední třídy dále připravil pro tuto společenskou skupinu dobré výchozí podmínky, které se plně rozvinuly po druhé světové válce.

Za jasný příklad pozitivního jevu v britské společnosti 30. let považují rezistenci většiny Britů, především z řad pracující třídy, vůči projevům extremismu. Případ BUF popsany ve třetí kapitole vysvětlil specifičnost tohoto hnutí a jeho odlišnosti a podobnosti s režimy na kontinentu. I přes počáteční úspěchy BUF však postupně stále větší počet obyvatel vyjadřoval svůj nesouhlas s její politikou a násilím, které bylo s činností BUF spojeno. Většina Britů zůstala loajální konzervatismu.

Nelze jednoznačně říci, že jevy v britské společnosti 30. let byly výlučně negativní či pozitivní a jak jsem ve své práci ukázala, byly oba dva typy těchto jevů v britské společnosti přítomny. Důležitým závěrem pro mou práci je ale skutečnost, že by bylo chybné vnímat 30. léta jen jako období strádání, úpadku, krize a chaosu. Jasným příkladem je pozitivní dopad spotřebního stylu života na britskou pracující třídu a odolnost Britů vůči extremismu, především v kontextu úspěchu radikálních hnutí na evropském kontinentu. Na druhou stranu lze vnímat dopady konzumerismu a chudoby a nezaměstnanosti 30. let jako možné zárodky problémů britské společnosti v následujících letech. To už je však možným námětem pro další práci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

A vision of Britain through time – University of Portsmouth. Male Unemployment in 1931. http://www.visionofbritain.org.uk/atlas/data_map_page.jsp?data_theme=T_WK&data_year=1931&u_type=MOD_DIST&u_id=&date_type=1Y&data_rate=R_CENSUS_MALE_UNEM, 28. 3. 2012.

BBC – BBC History. Historic Figures. Edward VIII. (1894-1972). http://www.bbc.co.uk/history/historicfigures/edward_viii_king.shtml, 28. 3. 2012.

BBC News. New clues to Edward VIII's "Nazi links". 29. 6. 2002. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/2074100.stm, 28. 3. 2012.

BBC – THE BBC STORY. History of the BBC. 1930s. <http://www.bbc.co.uk/historyofthebbc/resources/factsheets/1930s.pdf>, 28. 3. 2012.

Blythe, R. (2010). *The Age of Illusion. England in the Twenties and Thirties 1919-1940*. London: Faber and Faber Ltd.

Bowden, S. (2003). *Consumption and Consumer Behaviour*. In: Wrigley, C. ed., *A Companion to Early Twentieth – Century Britain*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., s. 353-372.

Collete, C. (2011). *The Jarrow Crusade*. BBC – BBC History. 3. 3. 2011. http://www.bbc.co.uk/history/british/britain_wwone/jarrow_01.shtml, 28. 3. 2012.

Coupland, P. M. (2002). 'Left – Wing Fascism' in Theory and Practice: The Case of the British Union of Fascists. *Twentieth Century British History*. Vol. 13, No. 1, s. 38-61.

Crafts, N. F. R. (1987). Long – Term Unemployment in Britain in the 1930s. *The Economic History Review*. Vol. 40, No. 3, s. 418-432.

Daunton, M. (2007). *Wealth and Welfare. An Economic and Social History of Britain, 1851-1951*. New York: Oxford University Press.

Elton, G. R. (2000). *Angličané*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Ferguson, N. (2008). *Válka světa. Dějiny věku nenávisti*. Praha: Academia.

Garside, W. R. (1990). *British unemployment, 1919-1939. A study in public policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Glynn, S. – Booth, A. (1996). *Modern Britain. An economic and social history.* London and New York: Routledge.

Greenfield, J. – O'Connell, S. – Reid, C. (1999a). Gender, consumer culture and the middle – class male, 1918-39. In: Kidd, A. – Nicholls, D. eds., *Gender, Civic Culture and Consumerism. Middle – Class Identity in Britain, 1800-1940.* Manchester: Manchester University Press, s. 183-197.

Greenfield, J. – O'Connell, S. – Reid, C. (1999b). Fashioning Masculinity: Men Only, Consumption and the Development of Marketing in the 1930s. *Twentieth Century British History.* Vol. 10, No. 4, s. 457-476.

Hattersley, R. (2007). *Borrowed Time. The Story of Britain Between the Wars.* London: Little, Brown & Company.

Johnson, P. (2003). *Dějiny anglického národa.* Praha: Academia.

Kovář, M. (2005a). Britská unie fašistů a britská společnost ve 30. l. 20. stol. Společnost křesťanů a Židů – krestane-zide.info. 28. 6. 2005. <http://krestanezide.info/modules/news02/article.php?storyid=23>, 28. 3. 2012.

Kovář, M. (2005b). Sir Oswald Mosley, British Union of Fascists a jejich vize fašistického státu. Příspěvek ke studiu politického a ekonomického extremismu mezi světovými válkami. *Acta Oeconomia Pragensia.* Vol. 13, No. 3, s. 210-229.

Maurois, A. (1998). *Dějiny Anglie.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Miles, A. (2003). Social Structure, 1900-1939. In: Wrigley, C. ed., *A Companion to Early Twentieth – Century Britain.* Oxford: Blackwell Publishers Ltd., s. 337-352.

Mitchell, M. (1985). The Effects of Unemployment on the Social Condition of Women and Children in the 1930s. *History Workshop Journal.* Vol. 19, No. 1, s. 105-127.

Morgan, K. O. (1999). Dvacáté století (1914-1991). In: Morgan, K. O. a kol., *Dějiny Británie.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 456-517.

Muggeridge, M. (1967). *The Thirties. 1930-1940 in Great Britain.* London: Collins.

Newman, M. (1978). 'Democracy versus Dictatorship. Labour's Role in the Struggle against British Fascism, 1933-1936. *History Workshop Journal.* Vol. 5, No. 1, s. 67-88.

Orwell, G. (1962). *The Road to Wigan Pier*. Harmondsworth: Penguin Books Ltd.

Priestley, J. B. (1997). *English Journey*. London: The Folio Society.

Pugh, M. (2009). *We Danced All Night. A Social History of Britain Between the Wars*. London: Vintage.

Rose, N. (2000). *The Cliveden Set. Portrait of an Exclusive Fraternity*. London: Jonathan Cape.

Taylor, A. J. P. (1992). *English History 1914-1945*. Oxford: Oxford University Press.

Taylor, D. J. (2003). The myth of the Mitfords. *The Guardian* – [guardian.co.uk](http://www.guardian.co.uk). 14. 8. 2003. <http://www.guardian.co.uk/uk/2003/aug/14/britishidentity.biography>, 28. 3. 2012.

The National Archives. *The Cabinet Papers 1918-1951. 1930s Depression and Unemployment*. <http://www.nationalarchives.gov.uk/cabinetpapers/alevelstudies/1930-depression.htm>, 28. 3. 2012.

Thurlow, R. (1998). *Fascism in Britain. A History 1918-1998*. London: I. B. Tauris & Co. Ltd.

Todd, S. (2005). Young Women, Work, and Leisure in Interwar England. *The Historical Journal*. Vol. 48, No. 3, s. 789-809.

Wasson, E. (2010). *Dějiny Moderní Británie. Od roku 1714 po dnešek*. Praha: Grada.

Worley, M. (2010). *Oswald Mosley and the New Party*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

RESUMÉ

The theme of my bachelor thesis is “The British Society in the 1930s”. The thesis contains an analysis of the chosen time period. The key objective of this thesis is to describe characteristic features of the British society in last ten years before World War Two and to attempt to identify not only the negative social aspects and processes but also positive ones. Regarding the nature of my thesis, I used the compilation method with the usage of primary sources – the books *The Road to Wigan Pier* (first printed in 1937) by George Orwell and *English Journey* (first printed in 1934) by J. B. Priestley.

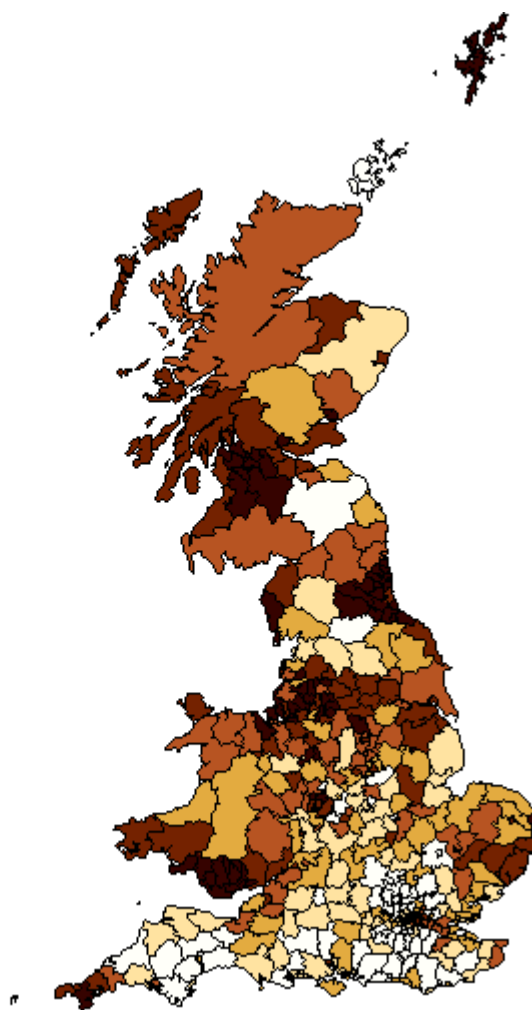
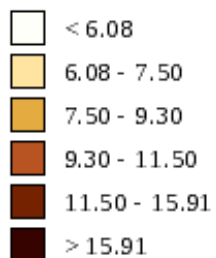
The thesis is divided into five parts – the Introduction, three chapters and the Conclusion. The first chapter provides an outline of the main historical and political events of the period. The following chapter is the main part of my thesis and describes characteristic phenomena of the 1930s which were connected with each of British classes – working class, middle class and upper class (aristocracy). The third chapter is focused on the case of extremist behaviour in Britain in the 1930s and on the activity of the most successful British fascist movement – the British Union of Fascists. The sources used for this bachelor thesis comprise above all printed monographs of the prominent British historians and writers and academic articles.

The period of the 1930s is generally considered as the period of misery, poverty and unemployment, mainly connected with the Great Depression after the Wall Street Crash of 1929. It is generally described as a restless, dynamic and uncertain decade. There was also an example of extremism in Britain which was originally connected with continental Europe. Nevertheless, there were also such events and phenomena in the British society which can be regarded as positive.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Mapa regionů Velké Británie postižených mužskou nezaměstnaností, stav k roku 1931²⁵

²⁵ Čísla v levém sloupci se týkají procent nezaměstnaných mužů, nejtavší části na mapě jsou postiženy nezaměstnaností nejvíce.

Zdroj: A vision of Britain through time – University of Portsmouth. Male Unemployment in 1931. http://www.visionofbritain.org.uk/atlas/data_map_page.jsp?data_theme=T_WK&data_year=1931&u_type=MOD_DIST&u_id=&date_type=1Y&data_rate=R_CENSUS_MALE_UNEM, 28. 3. 2012.